

Mart 2020

Europska socijalnapovelja

Europski komitet za socijalna prava

Zaključci 2019

BOSNA I HERCEGOVINA

Ovaj tekst može biti predmet revidiranja.

*Radni prevod

Uloga Europskog komiteta za socijalna prava (Komitet) jeste da donosi odluke o usklađenosti situacije u državama potpisnicama sa Revidiranom europskom socijalnom poveljom (Povelja). Komitet usvaja zaključke putem okvira procedura o izvještavanju i odluke pod procedurom kolektivnih žalbi.

Informacije o Povelji, izjave o tumačenju, kao i opšta pitanja od strane Komiteta, su prikazane u Opštem uvodu u sve Zaključke.

Bosna i Hercegovina je ratifikovala Povelju 7. oktobra 2008. godine. Rok za podnošenje 9. izvještaja je bio 31. oktobar 2018. godine, a Bosna i Hercegovina je isti podnijela 26. februara 2019. godine.

Ovaj izvještaj se odnosi na sljedeće odredbe tematske grupe "Djeca, porodice i migranti":

- prava djece i omladine na zaštitu (Član 7),
- pravo zaposlenih žena na zaštitu materinstva (Član 8),
- pravo porodice na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu (Član 16),
- pravo majki i djece na socijalnu i ekonomsku zaštitu (Član 17),
- pravo radnika migranata i njihovih porodica na zaštitu i pomoć (Član 19),
- pravo radnika sa porodičnim obavezama na jednaku priliku i jednak tretman (Član 27),
- pravo na stan (Član 31).

Bosna i Hercegovina je prihvatila sve odredbe iz gore navedene grupe, osim Članova 19, 27 i 31.

Referentni period je bio 1. januar 2014. godine do 31. decembra 2017. godine.

Zaključci koji se odnose na Bosnu i Hercegovinu se tiču 18 situacija i one su sljedeće:

- 3 zaključka o usklađenosti: Članovi 7§6, 7§7 i 8§3.
- 13 zaključka o neusklađenosti: Član 7§1, 7§2, 7§3, 7§4, 7§5, 7§9, 7§10, 8§1, 8§2, 8§4, 8§5, 16 i 17§1.

Po pitanju ostale 2 situacije u vezi s članovima 7§8 i 17§2, Komitet treba dodatne informacije kako bi ocijenio situaciju. Komitet smatra da odsustvo traženih informacija ukazuje na kršenje obaveze o izvještavanju koju je potpisala Bosna i Hercegovina u skladu sa Poveljom. U skladu s tim, Vlada ima obavezu da dostavi tražene informacije u sljedećem izvještaju.

Sljedeći izvještaj Bosne i Hercegovine se bavi sljedećim odredbama tematske grupe "Zapošljavanje, obuka i jednake mogućnosti":

- pravo na rad (Član 1),
- pravo na stručno usmjeravanje (Član 9),
- pravo na stručno osposobljavanja (Član 10),
- pravo osoba sa invaliditetom na nezavisnost, socijalnu integraciju i učešće u životu zajednice (Član 15),
- pravo na bavljenjem zanimanjem koje donosi zaradu na teritoriji ostalih zemalja članica potpisnica (Član 18),
- pravo muškaraca i žena na jednake prilike (Član 20),
- pravo na zaštitu u slučaju prekida zaposlenja (Član 24),
- pravo radnika na zaštitu od tužbi u slučaju insolventnosti poslodavca (Član 25).

Rok za podnošenje ovog izvještaja je bio 31. oktobar 2019.godine.

Zaključci i izvještaji su na raspolaganju na www.coe.int/socialcharter.

Član 7 – Pravo djece i omladine na zaštitu

Stav 1 –Zabrana zapošljavanja ispod dobi od 15 godina.

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Bosna i Hercegovina.

Komitet je prethodno zaključio (Zaključci 2015.) da u Bosni i Hercegovini djeci ispod 15 godina starosti nije dozvoljeno da rade. U tom smislu, zapaženo je da se na državnom nivou i entitetskim nivoima vlasti primjenjuju različite odredbe, tačnije u Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Brčko distriktu.

Tekući izvještaj sadrži informacije da, prema odredbama novog Zakonu o radu Federacije Bosne i Hercegovine iz 2016. godine, sa licem mlađim od 15 godina života ne može biti zaključen ugovor o radu, niti se ono može zaposliti na bilo koju vrstu poslova. Ugovor koji je sklopljen protivno ovoj odredbi smatra se ništavnim zbog jednostrane zabrane sklapanja ugovora, pa samim tim ne proizvodi pravne posljedice.

Kada je u pitanju Republika Srpska, novi Zakon o radu, koji je stupio na snagu 2016. godine, propisuje da je minimalna starosna granica za zaključivanje ugovora o radu navršenih 15 godina života.

U Brčko distriktu, Zakon o radu propisuje da se ugovor o radu ne može zaključiti sa licem koje nije navršilo 15 godina života, uključujući sve oblike ekonomskih aktivnosti i bez obzira na status radnika.

U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.), Komitet je zatražio detaljne informacije o sankcijama u slučaju nepoštivanja navedenih zakonskih odredbi o zabrani zaključivanja ugovora u radu sa licem ispod navršenih 15 godina starosti.

U tom smislu, izvještaj ukazuje da, ako se ugovor o radu zaključi sa maloljetnikom u Federaciji Bosne i Hercegovine, novi Zakon o radu propisuje prekršaj poslodavcu, odnosno novčanu kaznu u iznosu od 1.000 do 3.000 KM (500-1.500 EUR), a u ponovljenom prekršaju novčanu kaznu od 5.000 do 10.000 KM (2.500-5.000 EUR).

U Republici Srpskoj, Zakon o radu predviđa novčane kazne u rasponu od 2.000 do 12.000 KM (1.000-6.000 EUR). Ako se prekršaj učini prema radniku mlađem od 18 godina, novčana kazna za pravno lice ne može biti manja od 3.000 KM (1.500 EUR), a za odgovorno lice od 500 KM i više (250 EUR).

U Brčko distriktu, zakon propisuje kaznene odredbe za nepoštivanje odredbi o radu, i predviđa novčane kazne u rasponu od 1.000 do 7.000 KM (500 do 3.500 EUR), odnosno u dvostrukom iznosu ako je prekršaj učinjen prema maloljetnom licu.

Komitet traži da se u narednom izvještaju potvrdi da se gore spomenute sankcije također primjenjuju u slučaju povrede odredbi kada je u pitanju zapošljavanje osoba ispod navršenih 15 godina starosti.

U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.), Komitet je zatražio da se navedu mjere koje država poduzima u smislu otkrivanja slučajeva zapošljavanja djece ispod navršenih 15 godina starosti, ili slučajeva u kojima oni rade „na crno“ bez ugovora o radu. Komitet podsjeća da su države članice obavezne da nadgledaju uslove u kojima se obavlja rad u praksi, i traži da se u narednom izvještaju dostave informacije o načinu nadgledanja/revizije takvog rada.

Komiteta primjećuje da ovaj izvještaj ne sadrži odgovor na to pitanje. Također zaključuje da Zakon o radu Republike Srpske ne ograničava mogućnost da djeca ispod navršениh 15 godina starosti obavljaju bilo koji posao koji nije obuhvaćen ugovorom o radu, koji se događa sporadično ili spontano, bez prethodne organizacije, dobrovoljno i bez finansijske naknade u svrhu opće socijalne koristi.

Komiteta podsjeća da se zabrana zapošljavanja djece ispod navršениh 15 godina starosti odnosi na sve sektore u ekonomiji, uključujući poljoprivredu, i sva mjesta rada, uključujući rad u porodičnim preduzećima u privatnim domaćinstvima (Zaključci I (1969.), Izjava o tumačenju člana 7§1). Nadalje, podsjeća da se zabrana odnosi i na sve oblike ekonomskih aktivnosti, bez obzira na status radnika (zaposleni, samozaposlenik, pomoćnik u porodici koji nije plaćen) (Međunarodna komisija pravnika (CIJ) protiv Portugala, Žalba broj 1/1998, Odluka od 9. septembra 1999, §§ 27-28). Komitet zadržava svoje pravo da ponovo zahtijeva informacije o ovom pitanju u narednom izvještaju.

U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.) Komitet je podsjetio da u praksi treba redovno nadgledati situaciju, i u tom smislu traži informaciju o broju i prirodi prekršaja kao i sankcija, kada je u pitanju zapošljavanje djece ispod navršениh 15 godina starosti, u bilo kojoj grani ekonomije.

Ovaj izvještaj pokazuje da izvještaji inspektora iz Federacije BiH i Brčko distrikta ne sadrže podatke o broju i prirodi uočenih prekršaja na terenu, kao ni sankcije poslodavaca koji su zapošljavali osobe ispod navršениh 15 godina starosti. Kada je u pitanju Republika Srpska, izvještaj pokazuje da u praksi nije bilo slučajeva ovakvog zapošljavanja.

Komiteta podsjeća da se provedba prava iz člana 7§1 Povelje ne može osigurati samo kroz zakonodavstvo, nego se ono mora efektivno provoditi u praksi i da se njegova primjena mora strogo nadgledati od strane državnih vlasti. S obzirom na nedostatak informacija o nadgledanju i primjeni zakonodavstva u praksi, kao i nedostatak informacija o mjerama koje preduzima država u slučaju zapošljavanja osoba ispod navršениh 15 godina starosti izvan okvira ugovora o radu, Komitet zaključuje da situacija u Bosni i Hercegovini nije u saglasnosti sa Poveljom, na osnovu toga što u praksi nije zagantovana efektivna primjena zakonodavstva u vezi sa zapošljavanjem osoba ispod navršениh 15 godina starosti.

Komiteta se poziva na Generalno tumačenje člana 7§1.

Zaključak

Komiteta zaključuje da situacija u Bosni i Hercegovini nije u skladu sa članom 7§1 Povelje na osnovu toga što nije uspostavljena efektivna provedba zakonske odredbe koja zabranjuje zapošljavanje osoba ispod navršениh 15 godina starosti.

Član 7 – Pravo djece i omladine na zaštitu

Stav 2 – Zabrana zapošljavanja za osobe ispod 18 godina na opasnim ili nezdravim aktivnostima

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Bosna i Hercegovina.

Iz izvještaja se zaključuje da se različite odredbe primjenjuju na državnom nivou i na nižim nivoima vlasti, tj. Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko.

Ranije je Komitet primijetio (Zaključci 2011.) da Zakoni o radu u Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko propisuju da mlade osobe ispod navršenih 18 godina starosti ne mogu raditi na poslovima koji zahtijevaju ekstremno težak fizički rad, pod zemljom ili pod vodom, niti na radnom mjestu koje predstavlja rizik po njegov/njen život i zdravlje, razvoj i moralnost, uzimajući u obzir njegove/njene psihološke i fizičke kapacitete. Sudeći po zakonima o radu, maloljetnici sa navršenih 15 do 18 godina mogu zaključiti ugovor o radu samo po pristanku roditelja i uz potvrdu/nalaz nadležne zdravstvene ustanove.

U Zaključcima 2015. Komitet je zaključio da situacija u Bosni i Hercegovini nije u saglasnosti sa članom 7§2 Povelje jer u zakonodavstvu nije definisana lista opasnih ili nezdravih zanimanja koja se odnosi na zaposlenike mlađe od 18 godina starosti.

Kada je u pitanju Federacija Bosne i Hercegovine, Izvještaj govori da Zakon o zaštiti na radu i Pravilnik o utvrđivanju posebnih uslova rada i ljekarskim pregledima radnika na tim radnim mjestima propisuju opća pravila i mjere zaštite na radu za niz rizika na radnim mjestima sa „posebnim uslovima rada“. Minimalna dob za rad na takvim poslovima je također predmet razmatranja Komiteta iz drugog izvora (Observacije (CEACR) usvojene 2017., objavljene nakon 107. zasjedanja MOR-a, Konvencija broj 138 o minimalnim godinama starosti za zasnivanje radnog odnosa iz 1973. godine, Bosna i Hercegovina), a u skladu sa članom 57. novog Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine prema kojem maloljetnici ne smiju raditi na bilo kojem fizički zahtjevnom radu, kao i radu pod zemljom ili pod vodom, kao i na bilo kojem radu koji bi mogao predstavljati opasnost ili povećati rizik za njihov život, razvoj ili moral, uzimajući u obzir njihove mentalne i fizičke karakteristike. Prema istom izvoru, posebnim propisom će se utvrditi konkretna lista poslova na kojima je zabranjen rad maloljetnika.

Kada je u pitanju Republika Srpska, u Izvještaju je navedeno da je u referentnom periodu donesem Pravilnik o poslovima na koje ne može biti raspoređen mlađi radnik. Komitet bilježi iz drugog izvora (Observacije (CEACR) usvojene 2017., objavljene nakon 107. zasjedanja MOR-a, Konvencija broj 138 o minimalnim godinama starosti za zasnivanje radnog odnosa iz 1973. godine, Bosna i Hercegovina), da je navedeni propis stupio na snagu 18. oktobra 2016. godne. U tom smislu, Pravilnikom se propisuje da mladi radnici ne mogu biti raspoređeni na radna mjesta koja predstavljaju povećan rizik za njihov psihički ili fizički razvoj; na poslove na kojima je povećan rizik od izloženosti fizičkim, hemijskim i biološkim opasnostima; te na poslove koji mogu imati štetan uticaj na njihov psihološki razvoj, obrazovanje i moral. Nadalje, u Pravilniku je naznačena lista 11 kategorija poslova na kojima ne mogu raditi mladi radnici. Komitet uzima u obzir navedenu listu, i smatra da je situacija u Republici Srpskoj u saglasnosti sa Poveljom u ovom smislu.

Kada je u pitanju Brčko distrikt, Komitet je prethodno zaključio (Zaključci 2015.) da ne postoji konkretna lista poslova koji predstavljaju rizik ili nezdrav uticaj na mlade radnike. Komitet bilježi da ni u prethodnom periodu nije bilo promjena na naprijed navedeno.

Komitet podsjeća da u primjeni člana 7§2 Povelje, domaći zakon mora postaviti granicu od 18 godina kao minimalnu dob za primanje na određene poslove koji se smatraju opasnim ili nezdravim. Mora postojati adekvatan zakonski okvir koji će definisati potencijalno opasan rad, koji ili navodi takve oblike rada ili definiše vrste rizika (fizičke, hemijske ili biološke) koji mogu nastati tokom posla (Zaključci 2006., Grancuska). Uzimajući u obzir da u zakonodavstvu Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko distriktu nije definisana lista opasnih aktivnosti zabranjenih radnicima ispod navršenih 18 godina starosti, Komitet zadržava svoj stav iz ranijih Zaključaka u ovoj stvari.

U ranijim zaključcima (Zaključci 2015.), Komitet je zaključio da Inspektorat rada nije obezbijedio informacije o monitoringu zapošljavanja mladih radnika na opasnim poslovima. Komitet je podsjetio da je u praksi potrebno redovno vršiti monitoring u ovom smislu i zatražio je Inspektorat rada da dostavi informacije u tom pogledu, uključujući broj prekršaja i provedene sankcije. Komitet je istakao da, ukoliko u narednom izvještaju ne bude tih informacija, neće biti osnova da se zaključi kako je situacija u saglasnosti sa članom 7§2 Povelje.

U tom smislu, u Izvještaju su date informacije da u dosadašnjim izvještajima Federalne inspekcije rada i i Inspekcije rada Brčko distrikta nije bilo slučajeva o zapošljavanju maloljetnika na radna mjesta sa posebnim uslovima rada. Kada je u pitanju Republika Srpska, nisu date informacije u ovom pogledu.

Komitet podsjeća da efektivna primjena člana 7§2 ne može biti osigurana isključivo usvajanjem novog zakonodavstva, nego ono mora biti efikasno primijenjeno u praksi i strogo nadgledano od strane državnih vlasti. Uzimajući u obzir nedostatak informacija o aktivnostima monitoringa Inspektorata rada u odnosu na zabranu zapošljavanja radnika ispod navršenih 18 godina starosti na opasnim ili nezdravim poslovima, Komitet zaključuje da situacija u Bosni i Hercegovini nije u saglasnosti sa članom 7§2 Povelje, na osnovu toga što nije utvrđeno da se propis o zabrani zapošljavanja osoba mlađih od navršenih 18 godina starosti na opasnim ili nezdravim poslovima ekeftivno primjenjuje u praksi.

Zaključak

Komitet zaključuje da situacija u Bosni i Hercegovini nije u skladu sa članom 7§2 Povelje, po sljedeće dvije osnove:

- u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko distriktu zakonodavstvo ne definiše listu opasnih zanimanja zanranjenih za mlade radnike ispod navršenih 18 godina starosti;
- nije utvrđeno da se propis o zabrani zapošljavanja osoba mlađih od navršenih 18 godina starosti na opasnim ili nezdravim poslovima ekeftivno primjenjuje u praksi.

Član 7 – Prava djece i omladine na zaštitu

Stav 3 – Zabrana zapošljavanja djece koja imaju obavezu školovanja

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Bosna i Hercegovina.

Komitet je ranije zaključio (Zaključci 2011.) da od juna 2013. godine, obavezno obrazovanje završava sa 15 godina starosti. Komitet primjećuje da se starosna dob završetka obaveznog obrazovanja poklapa sa minimalnom starosnom dobi zapošljavanja, i poziva se na svoje observacije vezane za lakši posao iz svojih zaključaka po članu 7§1.

Komitet je ranije zaključio (Zaključci 2015.) da u Bosni i Hercegovini nema zakonskih odredbi koji regulišu posao za vrijeme raspusta, s obzirom da postoji opća zabrana zapošljavanja djece ispod navršenih 15 godina starosti. Također, Komitet je dalje zaključio da nema podataka o zapošljavanju djece ispod navršenih 15 godina starosti, niti statističkih podataka Inspektorata rada koji pokazuju da li djeca koja podliježu običnom obrazovanju istovremeno i rade, što ih sprečava da se u potpunosti posvete obrazovanju. Komitet je zatražio da se u sljedećem izvještaju dostave informacije u ovom smislu, i zaključio da situacija u Bosni i Hercegovini nije u saglasnosti sa članom 7§3 u smislu da nije ustanovljena efektivna zaštita djece koja podliježu obaveznom obrazovanju u smislu zapošljavanja (Zaključci 2015.).

Prema sistemu izvještavanja usvojenom od Komiteta ministara na 1196-om sastanku i zamjenika ministara 2-3 aprila 2014. godine, od Bosne i Hercegovine je zatraženo da do 31.oktobra 2016. godine dostavi informacije koje su nedostajale u izvještaju, a u pogledu nesaglasnosti sa ovim članom Povelje iz Zaključaka 2015. Komitet je zaključio (Zaključci 2017.) da izvještaj koji je dostavila Bosna i Hercegovina ne sadrži nove podatke o traženom.U nedostatku informacija, Komitet je zadržao svoj stav o nesaglasnosti i zaključio da situacija u Bosni i Hercegovini nije u skladu sa članom 7§3 Povelje na osnovu toga što nije ustanovljeno da postoji efektivna zaštita djece koja podliježu obaveznom obrazovanju kada je u pitanju zapošljavanje (Zaključci 2017.).

Novi izvještaj pokazuje da inspekcije rada u Federaciji, Republici Srpskoj i Brčko distriktu nisu zabilježile slučajeve zapošljavanja djece ispod navršenih 15 godina starosti, pa stoga nisu poduzele mjere u ovom smislu, niti su u vezi istog izrečene sankcije.

Komitet podsjeća da se efikasna primjena prava zagantovanih članom 7§3 Povelje ne može osigurati samo donošenjem propisa, nego zakonodavstvo mora biti efektivno primijenjeno u praksi i strogo nadgledano od strane državnih vlasti. Uzimajući u obzir ponovni nedostatak informacija o aktivnostima nadzora primjene propisa u praksi i podataka o radu djece koja podliježu obavezi obaveznog obrazovanja a koji ih sprečava da se u potpunosti posvete obrazovanju, Komitet zadržava svoj stav o neusklađenosti.

Zaključak

Komitet zaključuje da situacija u Bosni i Hercegovini nije usklađena sa članom 7§3 Povelje na osnovu toga što nije ustanovljeno da u praksi postoji efikasna zaštita portiv zapošljavanja djece koja podliježu obaveznom obrazovanju.

Član 7 – Prava djece i omladine na zaštitu

Stav 4 – Radno vrijeme

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Bosna i Hercegovina.

Iz izvještaja se zaključuje da se različite odredbe primjenjuju na državnom nivou i na nižim nivoima vlasti, tj. Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko.

U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.) Komitet je zaključio da situacija u Bosni i Hercegovini nije usklađena sa članom 7§4 Povelje na osnovu toga što ograničenje od 40 radnih sati sedmično za radnike ispod navršenih 16 godina starosti nije prikladno.

Novi izvještaj pokazuje da je u referentnom periodu došlo do izmjena zakonodavstvo, i da novi zakoni o radu u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj propisuju da puno radno vrijeme za maloljetnike ne smije biti duže od 35 sati sedmično. Komitet traži da se u narednom izvještaju dostave informacije o dozvoljenom trajanju dnevnog rada za radnike ispod navršenih 18 godina starosti.

Kada su u pitanju sankcije poslodavcu u slučaju prekršaja ove odredbe, Komitet ostaje pri zaključku iz člana 7§1.

Izvještaj pokazuje da Zakon o radu Brčko distrikta propisuje rad od 40 radnih sati sedmično, i da ne postoji izuzetak za radnike ispod navršenih 18 godina starosti.

Komitet podsjeća da se prema članu 7§4 domaći zakoni moraju ograničiti radne sate za osobe ispod navršenih 18 godina godina starosti, a koji više ne podliježu obavezi obaveznog obrazovanja. Ograničenje može biti propisano u zakonima, podzakonskim aktima, ugovorima ili u praksi (Zaključci 2006., Albanija). Komitet dalje napominje da je za osobe ispod navršenih 16 godina starosti, granica od 8 radnih sati dnevno ili 40 sati sedmično, u suprotnosti sa ovim članom (Zaključci XI-1 (1991.)). Ipak, za osobe preko navršenih 16 godina, ograničenje je u saglasnosti sa ovim članom (Zaključci 2002., Italija).

Imajući u vidu da mladi radnici između 15 i 18 navršenih godina starosti u Brčko distriktu rade 40 radnih sati sedmično, Komitet zadržava svoj raniji stav o neusklađenosti.

U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.), Komitet je zabilježio da izvještaj nije pružio informacije o situaciji u praksi, u vezi čega je zatraženo da se te informacije dostave u narednom izvještaju, a naročito o broju i prirodi kršenja i o sankcijama za poslodavce kod kršenja prava u vezi broja radnih sati za mlade radnike ispod navršenih 18 godina starosti koji više ne podliježu obaveznom obrazovanju.

Novi izvještaj ne pruža informacije o gore navedenom. Komitet podsjeća da se efikasna zaštita prava iz člana 7§4 ne može osigurati isključivo donošenjem propisa, nego se zakonodavstvo mora efektivno provoditi u praksi i strogo nadzirati od strane državnih vlasti. Imajući u vidu ponovni nedostatak informacija o aktivnostima nadzora od strane državnih vlasti, Komitet zaključuje da situacija u Bosni i Hercegovini nije usklađena sa članom 7§4 Povelje na osnovu toga što nije ustanovljeno da se u praksi efektno provodi propis o radnom vremenu za mlade radnike ispod navršenih 18 godina starosti, a koji ne podliježu obaveznom obrazovanju.

Zaključak

Komitet zaključuje da situacija u Bosni i Hercegovini nije u skladu sa članom 7§4 Povelje, na osnovu toga što:

- u Brčko distriktu nije prikladno radno vrijeme za mlade radnike od 40 radnih sati sedmično;**
- nije utvrđeno da se u praksi efektno provode propisi o radnom vremenu mladih radnika ispod navršenih 18 godina starosti , a koji ne podliježu obaveznom obrazovanju.**

Član 7 – Prava djece i omladine na zaštitu

Stav 5 – Pravična plata

Komitet uzima u obzir informacije iz izvještaja koje je Bosna i Hercegovina podnijela.

Mladi radnici

Izvještaj navodi da u Federaciji Bosne i Hercegovine nema razlike između iznosa plate za mlade osobe i plate odrasle osobe. Iznos minimalne plate u F BiH ukinut je Odlukom o raskidu Općeg kolektivnog ugovora za teritoriju Federacije Bosne i Hercegovine u 2018. godini. Najniža bruto i neto satnica nisu propisane Zakonom o radu.

Zakon o radu koristi termin „najniža plaća“, u smislu da član 78. Propisuje da se najniža plaća određuje na osnovu najniže cijene rada utvrđene kolektivnim ugovorom i pravilnikom o radu. Zakonom je određeno da poslodavac ne može radniku obračunati i isplatiti plaću manju od plaće utvrđene kolektivnim ugovorom i pravilnikom o radu.

Izmijenjenim članom 78. Ovog zakona predviđeno je da Vlada Federacije utvrđuje najnižu plaću nakon konsultacija sa Ekonomsko-socijalnim vijećem, kao i da će Vlada Federacije na prijedlog Federalnog ministarstva finansija u saradnji sa Federalnim zavodom za programiranje razvoja, a uz prethodne konsultacije sa Ekonomsko-socijalnim vijećem, donijeti propis kojim će propisati metodologiju izračuna i usklađivanja najniže plaće iz ovog člana.

Prosječna neto plaća u 2017. godini je bila 875 KM (447 EUR), u poređenju sa 369,60 KM (189 EUR) što je bila najniža neto plaća prije oporezivanja. Komitet primjećuje da najniža neto plaća predstavlja samo 42% neto prosječne plaće u Federaciji Bosne i Hercegovine.

U Republici Srpskoj, mladi radnici su plaćeni na isti način kao odrasli zaposlenici. Najniža neto plaća je u 2018. godini iznosila 440 KM (224 EUR), dok je prosječna mjesečna neto plaća bila 849 KM (413 EUR) u 2018. godini. Komitet primjećuje da najniža neto plaća predstavlja 51% prosječne neto plaće u Republici Srpskoj.

Kada je u pitanju Brčko distrikt, izvještaj daje informacije o prosječnim neto plaćama od 2015. do 2018. godine, sa prosječnom neto plaćom od 843 KM (430 EUR) u 2017. godini. Ipak, Izvještaj ne sadrži informacije o najnižoj neto plaći pa Komitet ne može procijeniti postotak najniže neto plaće u odnosu na prosječnu neto plaću u Brčko distriktu. U ovom pogledu, Komitet traži da se u narednom izvještaju dostave informacije o najnižoj neto plaći, kao i prosječnoj neto plaći u Brčko distriktu.

U ovom slučaju, s obzirom da Bosna i Hercegovina nije ratifikovala član 4§1 Povelje, Komitet donosi vlastitu procjenu o adekvatnosti plaće za mlade radnike prema članu 7§5. U tu svrhu, uzima se u obzir omjer neto minimalne plaće/najniže plaće i neto prosječne plaće. Komitet primjećuje da mjesečna minimalna plaća predstavlja manje od 50% od prosječne plaće u Federaciji Bosne i Hercegovine, što je prenisko da bi se osigurao dostojan životni standard. Zbog toga Komitet smatra da pravo na pravednu plaću mladim radnicima nije zagarantovano jer je referentna plaća (minimalna plaća odraslih radnika) preniska da bi se osigurao dostojan životni standard.

Pripravnici

U Federaciji Bosne i Hercegovine, Zakon predviđa da, za vrijeme obavljanja pripravničkog staža, pripravnik ima pravo na 70% plate utvrđene za poslove za koje se osposobljava. Pored toga, Zakon predviđa da se poslodavac i pripravnik mogu dogovoriti i o većem iznosu plate od navedenog.

U Republici Srpskoj, u skladu sa prethodnim Zaključcima, Zakon o radu propisuje da pripravnik ima pravo na 80% plate odraslog radnika koji obavlja istu vrstu posla za koji se pripravnik osposobljava (Sekcija 29 (2)). Plaće za maloljetnike se izračunavaju na isti način kao i za ostale radnike, zavisno o prirodi ugovora o radu, koeficijentu primjenjivom za to radno mjesto, ovisno o složenosti zadataka i stepenu stručne spreme i vještina koje su potrebne. Plaće se ne isplaćuju u iznosu manjem od utvrđenog kolektivnim ugovorom, podzakonskim aktima o radu i ugovorom o radu.

U Brčko distriktu, prava pripravnika i volontera su također regulisana Zakonom o radu. U pogledu pripravnika, pripravnik ima pravo na 80% minimalne zarade prije polaganja stručnog ispita.

U prethodnim zaključcima, Komitet je zatražio informaciju o monitoringu plaća za pripravnike od strane Inspektorata rada. U tom smislu, izvještaj ne pruža informacije, stoga Komitet ponavlja isto pitanje.

Zaključak

Komitet zaključuje da situacija u Bosni i Hercegovini nije usklađena sa članom 7§5 Povelje na osnovu toga što plaće za mlade radnike nisu pravične.

Član 7 - Pravo djece i omladine na zaštitu

Stav 6 – Uključivanje vremena provedenog na stručnoj obuci u redovno radno vrijeme

Komitet prihvata informacije sadržane u izvještaju koje je podnijela Bosna i Hercegovina.

U svom ranijem zaključku, Komitet je zaključio da situacija nije usklađena sa Članom 7§6 Povelje s obzirom da zakonodavni okvir nije propisao da vrijeme provedeno na obuci, uz pristanak poslodavca, bude uključeno u normalno radno vrijeme i plaćeno kao takvo.

Komitet uzima u obzir informacije date u izvještaju da je došlo do izmjene u zakonodavstvu Bosne i Hercegovine u smislu vremena provedenog na stručnoj obuci sa pristankom zaposlenika da bude uključena u redovno radno vrijeme i kao takvo plaćeno.

Cijeneći navode iz Izvještaja, u Federaciji Bosne i Hercegovine, novi Zakon o radu predviđa da poslodavac može u skladu sa potrebama rada omogućiti radniku obrazovanje, osposobljavanje i usavršavanje za rad. Također, poslodavac je obavezan da prilikom promjena ili uvođenja novog načina ili organiziranja rada, omogući radniku obrazovanje, osposobljavanje ili usavršavanje za rad. Obuke su uključene u redovno radno vrijeme radnika za koje je plaćen.

U Republici Srpskoj, novi Zakon o radu predviđa obrazovanje, stručno osposobljavanje i usavršavanje tokom radnog odnosa, kada poslodavac upućuje radnika na dopunsko osposobljavanje za rukovanje sredstvima rada i sredstvima zaštite na radu. Zakon utvrđuje da se troškovi obrazovanja, stručnog osposobljavanja i usavršavanja obezbjeđuju iz sredstava poslodavca i drugih izvora, u skladu sa zakonom i opštim aktom. U slučaju da radnik prekine obrazovanje, stručno osposobljavanje ili usavršavanje, dužan je da poslodavcu nadoknadi troškove, osim ako je do prekida došlo iz opravdanih razloga. Vrijeme provedeno na dopunskom osposobljavanju za rukovanje sredstvima rada i sredstvima zaštite na radu ako je to neophodno za bezbjedno rukovanje tim sredstvima i za njihovo namjensko korištenje se smatra kao vrijeme provedeno na radu. Za vrijeme trajanja stručnog osposobljavanja i usavršavanja radnik ima pravo na naknadu plate u visini pune plate koju bi ostvario da je bio na radu.

U Brčko distriktu, Zakon o radu propisuje da u skladu sa potrebama rada poslodavac može omogućiti zaposleniku obrazovanje, osposobljavanje i usavršavanje. U skladu sa svojim sposobnostima i potrebama koje proističu iz ugovora o radu, zaposlenik je obavezan sticati obrazovanje, osposobljavanje i/ili usavršavanje koje poslodavac smatra potrebnim, i to na trošak poslodavca.

Komitet ističe da nije jasno iz zakonskog okvira u Brčko distriktu da li je pristanak poslodavca na obuku zaposlenika uključen u redovno radno vrijeme i plaćena kao takva. U tom smislu, Komitet traži da se navedeno razjasni u narednom izvještaju.

Zaključak

Do primitka traženih informacija, Komitet zaključuje da je situacija u Bosni i Hercegovini usklađena sa članom 7§6 Povelje.

Član 7 - Pravo djece i omladine na zaštitu

Stav 7 – Plaćeni godišnji odmor

Komiteta uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Bosna i Hercegovina.

Iz Izvještaja se zaključuje da je u Federaciji Bosne i Hercegovine novim Zakonom o radu propisano da radnik, za svaku kalendarsku godinu, ima pravo na plaćeni godišnji odmor u trajanju od najmanje 20 radnih dana, a najduže 30 radnih dana. Maloljetni radnik ima pravo na godišnji odmor u trajanju od najmanje 24 radna dana.

U trajanje godišnjeg odmora se ne uračunava vrijeme privremene spriječenosti za rad zbog bolesti ili povrede, vrijeme praznika u koje se ne radi, kao i drugo vrijeme odsustvovanja sa rada koje se radniku priznaje u staž osiguranja. Po prestanku tih okolnosti se omogućava nastavak korištenja preostalog dijela godišnjeg odmora.

Na maloljetnike se, u pogledu ostvarivanja prava na godišnji odmor, odnose sve zakonske odredbe kojima se zabranjuje poslodavcu uskraćivanje ili odricanje prava na godišnji odmor, kao i isplata naknade umjesto korištenja godišnjeg odmora. Maloljetni radnik se, kao i ostali radnici, ne može odreći prava na godišnji odmor. Također, radniku se ne može uskratiti pravo na godišnji odmor, niti mu se izvršiti isplata naknade umjesto korištenja godišnjeg odmora osim u slučaju prestanka ugovora o radu u kojem slučaju je poslodavac dužan radniku koji nije iskoristio cijeli ili dio godišnjeg odmora isplatiti naknadu umjesto korištenja godišnjeg odmora u iznosu koji bi primio da je koristio cijeli, odnosno preostali dio godišnjeg odmora, ako godišnji odmor ili njegov dio nije iskoristio krivicom poslodavca.

U Republici Srpskoj, prema novom Zakonu o radu utvrđeno je da radnik ne može da se odrekne prava na godišnji odmor, niti mu se to pravo može uskratiti.

Zakon u kontekstu korištenja godišnjeg odmora ne pravi razliku po osnovu godina starosti radnika, nego uvodi opštu zabranu na uskraćivanje prava na godišnji odmor i zabranu odricanja od prava na godišnji odmor.

Prema novom Zakonu o radu u Republici Srpskoj, u svakoj kalendarskoj godini radnik ima pravo na godišnji odmor u trajanju utvrđenim opštim aktom i ugovorom o radu, najmanje četiri radne sedmice, odnosno najmanje 20 radnih dana. Godišnji odmor se uvećava po osnovu radnog staža i drugim osnovama u skladu sa kolektivnim ugovorom.

Radnik koji radi na poslovima sa posebnim uslovima rada ima pravo na godišnji odmor najmanje u trajanju od 30 radnih dana, koji se uvećava u skladu sa radnim stažom.

Zakon utvrđuje da se u godišnji odmor ne uračunavaju periodi korištenja odsustvovanja sa rada po drugim osnovama, pa se za to vrijeme korištenje godišnjeg odmora prekida. U slučaju prekida korištenja godišnjeg odmora u tom smislu, radnik koristi preostali dio godišnjeg odmora u sporazumu sa poslodavcem.

S obzirom na navedeno, a imajući u vidu zabranu na uskraćivanje prava na godišnji odmor i zabranu odricanja od prava na godišnji odmor, a nakon odsustvovanja sa rada po drugim osnovama u toku godišnjeg odmora, radnik u dogovoru sa poslodavcem ima pravo i obavezu da iskoristi preostali dio godišnjeg odmora.

Radnik koji prvi put zasniva radni odnos ili ima prekid radnog odnosa duži od 30 radnih dana, stiče pravo na korištenje godišnjeg odmora poslije šest mjeseci neprekidnog rada kod poslodavca, pod čim se smatra i vrijeme privremene spriječenosti za rad u smislu propisa o zdravstvenom osiguranju i odsustva sa rada uz naknadu plate.

Na maloljetne radnike se primjenjuju naprijed navedene zakonske odredbe.

U Brčko distriktu, prema Zakonu o radu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine za svaku kalendarsku godinu zaposlenik ima pravo na plaćeni godišnji odmor u trajanju od najmanje osamnaest radnih dana. Maloljetni zaposlenik ima pravo na godišnji odmor u trajanju od najmanje dvadeset četiri radna dana.

Zaposlenici koji rade na poslovima na kojima su izloženi štetnim uticajima, imaju pravo na godišnji odmor od minimalno 30 radnih dana.

U trajanje godišnjeg odmora ne uračunava se vrijeme privremene nesposobnosti za rad, vrijeme praznika u koje se ne radi, kao i drugo vrijeme odsustvovanja s rada koje se zaposleniku priznaje u radni staž.

Odsustvo s rada zbog bolesti, povrede, porodijskog odsustva ili sličnog odsustva koje nije uslovljeno voljom zaposlenika, ne smatra se prekidom rada.

Zaposleniku se ne može uskratiti pravo na godišnji odmor, niti mu se može isplatiti naknada umjesto korištenja godišnjeg odmora.

U slučaju prestanka ugovora o radu, poslodavac može zaposlenom isplatiti naknadu za dane neiskorištenog godišnjeg odmora, ako se poslodavac i zaposlenik o tome sporazume.

Komiteta podsjeća da se zadovoljavajuća primjena člana 7 ne može propisati samo legislativom ukoliko se ista efikasno ne primjenjuje i strogo ne prati. U tom smislu, Komitet je tražio da se u sljedećem izvještaju daju informacije o aktivnostima monitoringa i nalazi Inspektorata rada za traženi referentni period u vezi sa plaćenim godišnjim odmorom mladih radnika ispod navršenih 18 godina starosti, uključujući prirodu i broj otkrivenim prekršaja i izrečenih sankcija u praksi.

Izvještaj ne sadrži gore tražene informacije, zbog čega Komitet ponavlja zahtjev da se informacije o aktivnostima monitoringa i nalazi Inspektorata rada za traženi referentni period u vezi sa plaćenim godišnjim odmorom mladih radnika ispod navršenih 18 godina starosti dostave u narednom izvještaju.

Zaključak

U zavisnosti od primitka traženih informacija, Komitet zaključuje da je situacija u Bosni i Hercegovini usklađena sa Članom 7§7 Povelje.

Član 7 - Pravo djece i omladine na zaštitu

Stav 8 – Zabrana noćnog rada

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Bosna i Hercegovina.

Sudeći prema izvještaju, u Federaciji Bosne i Hercegovine, novim Zakonom o radu je zabranjen noćni rad maloljetnih radnika, s tim da se za maloljetne radnike u industriji rad u vremenu od 19 sati navečer i 7 sati ujutro idućeg dana smatra noćnim radom. Za maloljetne radnike koji nisu zaposleni u industriji, rad u vremenu između 20 sati navečer i 6 sati ujutro idućeg dana, smatra se noćnim radom. Izuzetno, maloljetni radnici privremeno mogu biti izuzeti od zabrane noćnog rada u slučaju havarija, više sile i zaštite interesa Federacije Bosne i Hercegovine, na osnovu saglasnosti inspekcije rada kantona.

Federalni inspektor rada obavlja neposredni inspeksijski nadzor u privrednim društvima, preduzećima i drugim ustanovama. Radnik, sindikat, poslodavac i vijeće zaposlenika mogu podnijeti zahtjev inspektoru rada za provođenje inspeksijskog nadzora. Također, u provođenju nadzora inspektor rada ima ovlaštenja utvrđena zakonom i propisima donesenim na osnovu zakona.

Izvještaji o radu Federalne uprave za inspeksijske poslove ne sadrže podatke o broju i prirodi otkrivenih prekršaja, kao i poduzetim mjerama, odnosno izrečenim kaznama prema poslodavcima kada je u pitanju zabrana noćnog rada maloljetnih radnika.

U Republici Srpskoj nema podataka o kršenju mjere zabrane noćnog rada.

Pod noćnim radom smatra se rad između 22.00 časa naveče i 06.00 časova narednog dana, dok se za radnike mlađe od 18 godina pod noćnim radom smatra rad između 19.00 časova uveče i 06.00 časova narednog dana. Zaposleni radi noću zbog potreba procesa rada, zbog vrste zanimanja kojim se bavi ili zbog toga što je obuhvaćen režimom rada u smjenama. Radnici koji rade noću imaju pravo na uvećanje plate po tom osnovu.

Prema novom Zakonu o radu zabranjen je noćni rad radnicima mlađim od 18 godina. Izuzetno, radnici mlađi od 18 godina mogu biti privremeno izuzeti od zabrane noćnog rada u slučaju otklanjanja posljedica više sile, havarija i zaštite interesa Republike Srpske, na osnovu saglasnosti nadležnog inspektora rada. Ovu saglasnost nadležnog inspektora rada treba posmatrati u pravcu obezbjeđivanja posebnim mjerama zaštite na radu i zdravlja lica mlađih od 18 godina.

U Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine Zakon o radu propisuje zabranu noćnog rada maloljetnik lica, te definiše da se za maloljetne zaposlenike koji rade u industriji, rad između 19.00 sati naveče i 7.00 sati ujutro narednog dana smatra noćnim radom. Za sve druge maloljetne zaposlenike, rad između 20.00 naveče i 6.00 ujutro narednog dana smatra se noćnim radom. Propisuju se privremeni izuzeci od zabrane noćnog rada u slučaju havarija, više sile, vanrednih okolnosti ili zbog zaštite zdravlja i sigurnosti Distrikta, ukoliko je dobijena pismena saglasnost inspektora za rad.

Inspekcija rada nije imala zabilježene slučajeve kršenja gore navedenih odredbi, te ih stoga nema ni u izvještajima Bosne i Hercegovine o primjeni Evropske socijalne povelje /revidirane/.

Komitet podsjeća da zadovoljavajuća primjena člana 7 ne može biti osigurana samim zakonodavstvom ukoliko se ne primjenjuje efikasno i strogo prati. Podsjeća da se situacija u

praksi treba redovno pratiti i da inspekcija rada ima odlučujuću ulogu u efikasnoj primjeni člana 7 Povelje (Međunarodna komisija pravnika (CIJ) v. Portugal, Žalba br. 1/1998, Odluka o mjerama od 9. septembra 1999., §32). U odsustvu bilo kakvih podataka Inspektorata rada o aktivnostima supervizije, Komitet smatra da situacija nije usklađena sa članom 7§8 Povelje s obzirom da nije utvrđeno dase propisi u vezi sa zabranom noćnog rada omladine ispod 18 godina starosti provode u praksi.

Komitet traži da sljedeći izvještaj obuhvati informacije o aktivnostima i nalazima Inspektorata rada za odgovarajući referentni period u vezi sa zabranom noćnog rada mladih radnika ispod 18 godina starosti, uključujući prirodu i broj otkrivenim prekršaja i izrečenih sankcija u praksi.

Zaključak

U zavisnosti od primitka traženih informacija, Komitet odgađa svoj zaključak.

Član 7 - Pravo djece i omladine na zaštitu

Stav 9 – Redovan ljekarski pregled

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Bosna i Hercegovina.

Komitet podsjeća da, u primjeni Člana 7§9, domaći zakoni moraju propisati obavezne redovne ljekarske preglede za radnike ispod 18 godina zaposlenim na radnim mjestima specificiranim državnim zakonima i propisima. Obaveza uključuje puni ljekarski pregled pri zapošljavanju i redovne preglede nakon toga. Vremenski intervali između pregleda ne smiju biti predugi. U ovom smislu, Komitet smatra da je interval od tri godine između pregleda predug.

Izvještaj ukazuje da u Federaciji Bosne i Hercegovine prema novom Zakonu o radu u Federaciji Bosne i Hercegovine maloljetni radnik, u cilju zaštite njegovog zdravlja i psihofizičkog razvoja, ima pravo na ljekarski pregled najmanje jednom u dvije godine. Troškove ljekarskog pregleda snosi poslodavac.

Ukoliko poslodavac ne omogući maloljetnom radniku pravo na ljekarski pregled najmanje jednom u dvije godine, može biti kažnjen za prekršaj novčanom kaznom od 1.000,00 KM do 3.000,00 KM (511 do 1,533 EUR), a u ponovljenom prekršaju novčanom kaznom od 5.000,00 KM do 10.000,00 KM (2,556 do 5113 EUR).

U Republici Srpskoj, novim Zakonom o radu Republike Srpske propisana je obaveza redovne ocjene radne sposobnosti radnika mlađih od 18 godina starosti.

Puno radno vrijeme radnika mlađeg od 18 godina ne može da se utvrdi u trajanju dužem od 35 časova sedmično, niti dužem od 8 časova dnevno.

Poslodavac je dužan da radnike mlađe od 18 godina najmanje jednom u toku kalendarske godine o svom trošku uputi kod nadležne medicinske ustanove na ocjenu radne sposobnosti. Ljekarskim pregledom nadležne medicinske ustanove vrši se ocjena radne sposobnosti, tj. procjenjuje se uticaj poslova koje radnik izvršava na njegov život, zdravlje i psihofizički razvoj. U slučaju da poslodavac maloljetnom radniku ne obezbijedi ljekarski pregled kod nadležne medicinske ustanove, Zakon predviđa mogućnost izricanja novčane kazne za prekršaj u iznosu od 2.000 KM do 12.000 KM (1,022 do 6,135 EUR).

U Brčko distriktu, prema Zakonu o radu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine maloljetnik se ne smije zaposliti ako nije ispunjen uslov da je ovlašten liječnik ili nadležna medicinska ustanova izdala potvrdu koja pokazuje da je maloljetnik pregledan i da je fizički i psihički sposoban ostvarivati zadatke koje zahtijeva to radno mjesto. Uz to, jedan ili oba roditelja ili zakonski staratelj maloljetnika moraju dati svoj pristanak da se maloljetnik zaposli. Kada je u pitanju praksa, u Javnoj zdravstvenoj ustanovi „Zdravstveni centar Brčko“ nemaju zabilježenih upućenih zahtjeva za redovne ljekarske preglede maloljetnih radnika.

Zaključak

Komitet zaključuje da situacija u Bosni i Hercegovini nije usklađena sa članom 7§9 Povelje s obzirom da zakonodavstvo u Brčko distriktu ne propisuje obavezne ljekarske preglede za mlade radnike ispod 18 godina koji su zaposleni na poslovima koje propisuje državni zakon i propisi.

Član 7 - Pravo djece i omladine na zaštitu

Stav 10 – Posebna zaštita kod fizičkih i moralnih opasnosti

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Bosna i Hercegovina.

Iz izvještaja se zaključuje da se različite odredbe primjenjuju na državnom nivou i na nižim nivoima vlasti, tj. Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko.

Zaštita od seksualne eksploatacije

Sudeći po Izvještaju Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je 31.08.2016. godine usvojilo Akcioni plan za djecu Bosne i Hercegovine za period 2015.-2018. godina. Osim toga, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine na godišnjem nivou usvaja Izvještaj o stanju trgovine ljudima i ilegalne imigracije u Bosni i Hercegovini. Komitet traži da se u sljedećem izvještaju dostave informacije o implementaciji i rezultatima Akcionog plana za djecu Bosne i Hercegovine za period 2015.-2018. godine i o novim usvojenim Akcionim planovima u referentnom periodu, i u smislu seksualne eksploatacije djece.

U ranijim zaključcima (Zaključci 2015.) Komitet je pitao da li krivični zakoni entiteta krivično obrađuju sve slučajeve seksualne eksploatacije maloljetnika (tj. osoba ispod 18 godina starosne dobi), uključujući posjedovanje dječje pornografije.

Krivični zakoni entiteta i Brčko distrikta pokrivaju širok spektar krivičnih djela koja sadrže elemente seksualnog zlostavljanja i eksploatacije djece (osoba ispod navršenih 14 godina starosti) ili maloljetnika (osoba ispod navršenih 18 godina starosti), uključujući: silovanje, seksualni odnos sa djetetom, seksualni odnos pod prisilom, navođenje na prostituciju, posjedovanje i distribuciju dječije pornografije, trgovina maloljetnicima, iskorištavanje djeteta ili maloljetnika zbog pornografije, produkcija, posjedovanje ili distribucija dječije pornografije, te izlaganje dječijoj pornografiji.

Komitet zaključuje iz izvještaja da se, u skladu sa krivičnim zakonima koji su na snazi u Bosni i Hercegovini, djetetom smatra osoba ispod navršenih 14 godina starosti, a maloljetnikom se smatra osoba ispod navršenih 18 godina starosti. Sudeći prema izvještaju, samo djeca ispod navršenih 14 godina starosti su zaštićena od „posjedovanja i distribucije dječije pornografije“ i „izlaganja djeteta pornografiji“. Ista odredba se nalazi u Krivičnom zakonu i Zakonu o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Komitet također podsjeća da član 7§10 zahtijeva da se sva djela seksualnog iskorištavanja stave pod pravni okvir. Država mora staviti pod pravni okvir sva krivična djela u ovom smislu i za djecu ispod navršenih 18 godina starosti. Komitet smatra da situacija u Bosni i Hercegovini nije usklađena sa Poveljom u ovom smislu, s obzirom na to da nisu sva krivična djela seksualnog iskorištavanja djece (osoba mlađih od 18 navršenih godina starosti) stavljena u pravni okvir.

Zaštita od zloupotrebe informacionih tehnologija

Iz Izvještaja se vidi da u Bosni i Hercegovini još uvijek nije uspostavljen održivi sistem prikupljanja podataka o stanju dječijih prava.

Akcioni plan za djecu Bosne i Hercegovine 2015.-2018. godine je usmjeren na zaštitu djece i sprečavanje nasilja nad djecom putem informaciono-komunikacijskih tehnologija.

Komitet podsjeća da član 7§10 garantuje pravo na zaštitu djeteta od psihičkih i moralnih opasnosti unutar i izvan radne sredine. Ova odredba se odnosi i na zaštitu djeteta od svih oblika zloupotrebe korištenja informacionih tehnologija.

S ciljem suzbijanja seksualnog iskorištavanja djece korištenjem informacionih tehnologija, države članice moraju usvojiti zakonske i podzakonske mjere, u smislu stavljanja tereta provajderima internetskih usluga, kao odgovornih lica za kontrolu materijala kojim rukovode, i poticaja razvoja sistema za praćenje aktivnosti na mreži (sigurnosne poruke, tipke upozorenja i sl.) i postupaka spajanja na mrežu (filtriranje i ocjenjivanje sistema, itd.).Provajderi internetskih usluga bi trebali biti obavezni da uklone ili spriječe pristup ilegalnom materijalu o kojem imaju saznanja i trebale bi biti uspostavljene linije za sigurnost putem kojeg se može prijaviti ilegalni materijal.

Komitet traži da se u narednom izvještaju dostave informacije o implementaciji i rezultatima Akcionog plana za djecu za period 2015.-2018. godine, kao i o novim Akcionim planovima donesenim u referentnom periodu, i o napretku u smislu uspostave mehanizama za prikupljanje podataka o statusu dječijih prava u kontekstu zaštite od zloupotrebe prava informacionih tehnologija.

U svjetlu dostavljenih podataka, Komitet smatra da nije utvrđeno da se poduzimaju odgovarajuće mjere za zaštitu djece od zloupotrebe informacionih tehnologija.

Zaštita od drugih oblika eksploatacije

Kada su u pitanju žrtve trgovine ljudima, Komitet iz izvještaja GRETA o provedbi Konvencije Vijeća Evrope o suzbijanju trgovine ljudima od 31. marta 2017. godine primjećuje da djeca predstavljaju većinu identifikovanih žrtava trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini. Komitet traži da se u sljedećem izvještaju dostave informacije o otkrivanju i pomoći pruženoj djeci koja su žrtve trgovine ljudima.

U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.), Komitet je zatražio informacije o broju djece koja su identifikovana da žive na ulici i mjerama koje su preduzete na suzbijanju ove pojave kako bi prava Povelje bila garantovana za ovu djecu.

Prema izvještaju, u Bosni i Hercegovini je uspostavljeno 6 dnevnih centara čiji rad pomažu državni organi, nevladine organizacije kao i strani donatori, i nude pomoć djeci koja žive i rade na ulici. Dnevni centri nude usluge fizičke brige (kupanje, ishrana, odjeća), psihosocijalnog tretmana, savjetovanje djece i porodica, edukativni rad i pravnu pomoć

U odsustvu dnevnih centara, centri za socijalni rad u saradnji sa policijskim stanicama rade na sprečavanju pojave boravka i rada djece na ulici i na pružanju psihosocijalnog tretmana djeci i članovima njihove porodice.

Komitet zaključuje iz GRETA izvještaja od 31. marta 2017. godine o provedbi Konvencije Vijeća Evrope o suzbijanju trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, da službenici centara za socijalni rad ne reaguju u svakom pojedinom slučaju na odgovarajući način na slučajeve prosjačenja u romskoj zajednici, koju obično tretiraju kao dio romskih običaja, i vraćaju djecu u njihove porodice čak i kada su roditelji uključeni u iskorištavanje djeteta.

2015. godine UNICEF je objavio opsežnu studiju o prosjačenju djece i drugim aktivnostima djece na ulici. Studija je pokazala da su djeca koja se nalaze na ulici uglavnom mlađa od 14 godina, da su djevojčice i dječaci jednako zastupljeni, i da su oni uglavnom iz romske zajednice, mada su i druge zajednice jednako zastupljene. Većina te djece rade uz podršku

porodica. Studija je zaključila da su ta djeca jako ranjiva i izložena zlostavljanju, i iako se neki od slučajeva djece koja rade na ulici mogu opisati kao trgovina ljudima, mnogi drugi slučajevi ukazuju na zlostavljanje od strane roditelja ili zanemarivanje.

Komiteta se poziva na Opći zaključak broj 21 UN Komiteta za pravo djeteta koji pruža vjerodostojne smjernice državama za razvoj sveobuhvatnih i dugoročnih nacionalnih strategija za djecu koja rade na ulici, koristeći holistički pristup dječijim pravima obuhvatajući prevenciju i reakciju u skladu sa Konvencijom o pravima djeteta koju je ratificirala Bosna i Hercegovina.

Komiteta traži informacije o poduzetim mjerama za poboljšanje zaštite i pomoći djeci u ranjivim situacijama, sa posebnim osvrtom na djecu sa ulice koja su izložena riziku dječijeg rada, uključujući ruralna područja.

Zaključak

Komiteta zaključuje da situacija u Bosni i Hercegovini nije usklađena sa članom 7§10 na osnovu toga što:

- **nisu sva krivična djela seksualnog iskorištavanja djece (osoba mlađih od 18 navršениh godina starosti) definisana pravnim propisima;**
- **nije utvrđeno da se poduzimaju odgovarajuće mjere za zaštitu djece od zloupotrebe informacionih tehnologija.**

Član 8 –Pravo zaposlenih žena na zaštitu materinstva

Stav 1 – Porodiljsko odsustvo

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Bosna i Hercegovina.

Iz izvještaja se zaključuje da se različite odredbe primjenjuju na državnom nivou i na nižim nivoima vlasti, tj. Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko.

Pravo na porodiljsko odsustvo

Kad su u pitanju odredbe koje se primjenjuju u Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko, Komitet je prethodno primijetio da svi oni propisuju sveukupno odsustvo tokom trudnoće, porođaja i brigeo djetetu na dvanaest mjeseci neprekidno, što se može produžiti na 18 mjeseci u slučaju rođene dvoje ili više djece i uključuje obavezno postporođajno odsustvo od 42 dana u Federaciji Bosne i Hercegovine i Distriktu Brčko i 60 dana u Republici Srpskoj (Zaključci 2011). U ovom smislu situacija je još uvijek usklađena sa članom 8§1 Povelje.

Pravo na porodiljsku naknadu

U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.), Komitet je zaključio da situacija u Bosni i Hercegovini nije usklađena sa članom 8§1 Povelje na osnovu činjenica da porodiljske naknade nisu adekvatne ili nisu propisane u nekim dijelovima zemlje. Komitet je zahtijevao ažurirane informacije u ovom smislu u narednom izvještaju, kao i objašnjenje o uslovima sticanja ovog prava u odnosu na različite kantone, o osnovici po kojoj se iznosi naknade računaju, kao i o odnosu naknade u odnosu na plaću zaposlenice, odnosno 50% prosječne neto plaće.

Komitet bilježi iz Izvještaja da je u Federaciji Bosne i Hercegovine 14. aprila 2016. godine stupio na snagu novi Zakon o radu. Također, zaposlenicama na porodiljnom odsustvu pravo na porodiljnu naknadu je regulisano Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom. Propisima na nivou kantona o socijalnoj zaštiti, doneseni na osnovu naprijed navedenog Zakona, se bliže uređuju uslovi, način, postupak i finansiranje prava iz socijalne zaštite, a isplate porodiljskih naknada ovise o budžetima kantona. Stanje zaposlenica u privatnom sektoru je određeno važećim zakonodavstvom u kantonima i entitetima.

Komitet bilježi da sticanje ovog prava ovisi od kantona do kantona (uglavnom se odnosi na one zaposlene najmanje šest mjeseci, iako postoje male razlike od kantona do kantona), te da je različita osnovica za izračunavanje iznosa naknade. Komitet napominje da su porodiljne naknade u nekim kantonima manje od 70% od prosječne plaće (Unsko-sanski, Srednjobosanski, Kanton Sarajevo, Hercegovačko-neretvanski; odnosno od 40% do 100% od prosječne plaće, ovisno o finansijskoj sposobnosti kantona). U skladu s tim, Komitet ponavlja svoj stav o neusklađenosti sa članom 8§1 Povelje. Komitet zahtijeva informacije u idućem izvještaju o visini porodiljnih naknada u odnosu na 50% prosječnog srednjeg dohotka.

Kada je u pitanju Republika Srpska, Komitet je tražio informacije o uslovima za sticanje prava na porodiljnu naknadu. Pitao je pod kojim uslovima, ukoliko postoje, može biti isplaćena naknada u visini 50% prosječne plaće zaposlenice. Također je pitao da li minimalan iznos porodiljne naknade odgovara visini od barem 50% prosječnog neto dohotka.

Sudeći po Izvještaju, novi Zakon o radu (1/16) je stupio na snagu u toku referentnog perioda. Tokom porodiljnog odsustva, žena ima pravo na naknadu plaće u visini prosječne plaće koju je ostvarila u toku posljednjih 12 mjeseci prije počinjanja porodiljskog odsustva. Ako žena nije ostvarila platu za svih posljednjih 12 mjeseci, naknada plaće će biti u visini plaće koju bi ostvarila da je bila na radu.

U prethodnim zaključcima, Komitet je zabilježio da je član 45 Zakona o radu Brčko distrikta izmijenjen dana 23. avgusta 2014. godine, i da je dana 22. januara 2014. godine stupila na snagu Odluka o uslovima i načinu isplate plaće tokom porodiljnog odsustva (Br. 34-000890/13 od 15. januara 2014.). Komitet je zatražio informacije o uslovima za sticanje prava porodiljne naknade, naročito o dužini razdoblja korištenja doprinosa. Pitao je također da li se uzimaju u obzir prekidi u evidenciji radnog odnosa, i da li se naknada izračunava na osnovu prosječne plaće zaposlenice u posljednja tri mjeseca, ili barem u posljednjih 12 mjeseci prije porodiljnog odsustva. Komitet je pitao i da li minimalna stopa porodiljne naknade iznosi barem 50% prosječnog neto dohotka. U izvještaju se navodi da za vrijeme korištenja porodiljskog odsustva zaposlenici pripada naknada plate u visini prosječne mjesečne neto plate koju je zaposlenica primila u posljednjih šest mjeseci prije korištenja porodiljskog odsustva. Obračun plate, uplatu doprinosa i isplatu naknade zaposlenici vrši poslodavac. Komitet primjećuje da je u Izvještaju samo djelimično odgovoreno na postavljena pitanja, stoga ih ponavlja. Komitet posebno pita da li se uzimaju u obzir prekidi u evidenciji radnog odnosa prilikom određivanja prava na porodiljnu naknadu.

Komitet zahtijeva da se u sljedećem izvještaju dostave informacije u vezi sa pravom na bilo kakve naknade/beneficije zaposlenim porodiljama koje ne ostvaruju pravo na naknadu za vrijeme porodiljnog odsustva.

Kada su u pitanju zaposlenici u državnoj službi, Komitet je u prethodnim zaključcima pitao koji su uslovi potrebni za ostvarivanje prava na porodiljnu naknadu i u kojoj mjeri su uzeti prekidi u evidenciji radnog odnosa. Također je pitao da li minimalni iznos porodiljne naknade iznosi barem 50% od prosječnog neto dohotka. Kao odgovor, u Izvještaju se navodi da se važeće zakonodavstvo odnosi na državne službenike zaposlene u institucijama Bosne i Hercegovine. Naknade za porodilje koje su zaposlene u državnoj službi iznose 70% od njihove plaće.

Komitet primjećuje da Izvještaj ne sadrži informacije o nivou naknada za porodilje u poređenju sa 50% prosječnog neto dohotka, stoga ponavlja svoje pitanje.

Komitet podsjeća da, u skladu sa članom 8§1 Povelje, minimalan iznos naknade treba biti u razumnom omjeru prema plaći (ona mora biti jednaka plaći ili blizu njene vrijednosti, te da ne bude manja od 70% od plaće) i ne smije pasti ispod 50% od prosječnog neto dohotka (Izjava o tumačenju člana 8§1, Zaključci 2015.). Ako naknada iznosi između 40% i 50% prosječnog neto dohotka, uzet će se u obzir i druga davanja, kao što je socijalna pomoć i smještaj. S druge strane, ako je iznos naknade manji od 40% od prosječnog neto dohotka, očigledno je isti neadekvatan čak i ukombinaciji sa ostalim vrstama davanja, te situacija ne može biti u skladu sa članom 8§1 Povelje.

Zaključak

Komitet zaključuje da situacija u Bosni i Hercegovini nije usklađena sa članom 8§1 Povelje na osnovu toga što naknade za porodilje nisu adekvatne u određenim dijelovima zemlje.

Član 8 –Pravo zaposlenih žena na zaštitu materинства

Stav 2 – Nezakonitost otkaza tokom porodijskog odsustva

Komiteta uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Bosna i Hercegovina.

Iz izvještaja se zaključuje da se različite odredbe primjenjuju na državnom nivou i na nižim nivoima vlasti, tj. Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko.

Komiteta je u svojim ranijim zaključcima (Zaključci 2011., 2015. i 2017.) već analizirao situaciju u vezi sa nezakonitim otkazom u vrijeme porodijskog odsustva. Stoga će razmotriti samo novosti i dodatne informacije u odnosu na referentni period.

Zabrana otpuštanja

Komiteta podsjeća da Zakon o radu u institucijama Bosne i Hercegovine (Odjeljak 4, podstav a), reguliše zaštitu žena i majki u državnim institucijama, javnim preduzećima, asocijacijama i fondacijama, međuentitetskim korpacijama i drugim institucijama u skladu sa nadležnostima prenesenim na Bosnu i Hercegovinu. U skladu sa članom 45. Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine, isti propisi vrijede za državne službenike u ministarstvima, kao i drugim institucijama osnovanim na temelju zakona ili povjereni funkcionisanju uprave posebnim zakonima. U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.) Komiteta je pitao da li su zaposlenice u institucijama Bosne i Hercegovine adekvatno zaštićene od otkaza u vrijeme trudnoće ili porodijskog odsustva u skladu sa zakonom koji se primjenjuje u institucijama Bosne i Hercegovine, Zakonom o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine i drugim važećim zakonodavstvom, i da li su dozvoljeni izuzeci od takve zaštite. Kao odgovor, u izvještaju se navodi da, prema važećem zakonodavstvu koje važi za institucije Bosne i Hercegovine, zaposlenicama ne može biti prekinut ugovor o radu u slučaju trudnoće i tokom cijelog perioda dojenja (uz potvrdu nadležnog ljekara).

U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.) Komiteta je ustanovio da je u Federaciji Bosne i Hercegovine zabranjen otkaz trudnice (član 53 Zakona o radu), ali je isti dozvoljen pod određenim uslovima koji su ekonomske, tehničke ili organizacione prirode, ili kada je zaposlenica odgovorna za ozbiljne presteupe u ponašanju ili kršenje njenih obaveza prema ugovoru o radu. S tim u vezi, Komiteta je zaključio da situacija nije u skladu sa članom 8§2 na osnovu toga što ne postoji adekvatna zaštita od otkaza zaposlenice za vrijeme trudnoće ili porodijskog dopusta. Komiteta je zatražio pojašnjenje pod kojim uslovima trudna zaposlenica ili zaposlenica na porodijskom odnosu može biti otpuštena u Federaciji Bosne i Hercegovine i da li se ista pravila primjenjuju na zaposlenike u privatnom i javnom sektoru.

Komiteta primjećuje iz izvještaja da je u Federaciji Bosne i Hercegovine 14. aprila 2016. godine stupio na snagu novi Zakon o radu, čiji član 60(1) propisuje da poslodavac ne može odbiti da zaposli ženu za vrijeme trudnoće, niti prekinuti ugovor o radu u vrijeme trudnoće ili porodijskog odsustva, te za vrijeme korištenja prava na rad sa polovinom punog radnog vremena nakon isteka porođajnog odsustva do tri godine života djeteta i za vrijeme korištenja prava na odsustvo zbog dojenja. Ista pravila se primjenjuju na sve zaposlenice, u javnom i privatnom sektoru. Komiteta zaključuje da je situacija sada usklađena sa članom 8§2 Povelje.

U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.), Komiteta je zaključio da je situacija u Republici Srpskoj usklađena sa članom 8§2 Povelje. Iz izvještaja se vidi da novi Zakon o radu (1/16) koji je stupio na snagu u referentnom periodu zabranjuje otkaz zaposlenice za vrijeme trudnoće i porodijskog dopusta, u oba sektora - javnom i privatnom. Poslodavci ne mogu raskinuti ugovor o radu zbog ekonomskih, organizacionih ili tehničkih razloga za vrijeme

trudnoće, porodiljnog dopusta, dopusta oca, ili za vrijeme rada sa polovinom punog radnog vremena zbog brige o djetetu.

Kada je u pitanju Brčko distrikt, Komitet je prethodno zaključio da su zaposlenice zaštićene od otkaza za vrijeme trudnoće, sve do kraja porodiljnog dopusta. Komitet je pitao da li postoje konkretne odredbe koje regulišu nezakonit otkaz za vrijeme trudnoće ili porodiljnog dopusta. Također je pitao pod kojim okolnostima je, ako oni postoje, otkaz zaposlenice tokom trudnoće ili porodiljskog odsustva moguć prema zakonodavstvu Distrikta Brčko. Kao odgovor, u Izvještaju se navodi da Zakon o radu izričito propisuje zabranu raskida ugovora o radu zaposlenice koja je trudna ili na porodiljnom dopustu, ali ne precizira pod kojim okolnostima je zakonski moguće dati otkaz zaposlenici tokom trudnoće ili porodiljskog odsustva. U izvještaju se navodi da se isti propisi odnose na sve zaposlenice u oba sektora – javnom i privatnom.

Naknada u slučaju nezakonitog otkaza

U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.) Komitet je pitao da li zaposlenice u institucijama Bosne i Hercegovine imaju pravo na adekvatnu naknadu u slučaju nezakonitog otkaza za vrijeme trudnoće i porodiljnog dopusta, da li je takva naknada propisana, i ukoliko nije, da li zaposlenica može naplatiti naknadu za pretrpljenu materijalnu i nematerijalnu štetu. Kao odgovor, u Izvještaju se navodi da zaposlenica može zahtijevati naknadu štete u roku od godinu dana od otkaza. Ako sud odluči da je otkaz bio nezakonit, može narediti vraćanje osobe na radno mjesto i isplatu naknade plaće za period u kojem nije radila, kao i naknadu za pretrpljenu štetu. Ako vraćanje nije moguće, sud može dosuditi da se oštećenoj nadoknadi plaća za period u kojem nije radila, naknadu štete, otpremninu ili druga primanja na koje ima pravo po zakonu, kolektivnom ugovoru i ugovoru o radu.

U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.), Komitet je pitao da li postoji maksimalan iznos naknade za nezakonito otpuštanje. Ako postoji, Komitet je pitao da li gornja granica naknade pokriva materijalnu i nematerijalnu štetu i da li neograničenu naknadu za nematerijalnu štetu žrtve mogu tražiti kroz druge pravne puteve (npr. zakonodavstvo protiv diskriminacije). Takođe, pitao je da li oba načina naknade dodjeljuju isti sudovi i koliko dugo u prosjeku traje dok sud ne presudi o naknadi. Nadalje, pita da li se ista pravila primjenjuju na zaposlenice u privatnom i u javnom sektoru.

Kao odgovor, u Izvještaju se navodi da ne postoji gornja granica odnosno maksimalan iznos naknade za nezakonito otpuštanje, te da se materijalna i nematerijalna šteta mogu zahtijevati pred istim sudom. Dužina trajanja postupka i visina štete koja se nadoknađuje presudom zavisi od svakog slučaja pojedinačno, dakle ne postoji tačno utvrđeno vrijeme koliko ova vrsta sporova traje i visina naknade se utvrđuje u zavisnosti od konkretnih okolnosti spora. Komitet traži da se u narednom izvještaju dostave informacije, odnosno primjeri iz prakse kada su u pitanju naknade materijalne i nematerijalne štete u slučaju nezakonitog otkaza zaposlenice tokom porodiljnog odsustva.

U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015. i 2017.) Komitet je zaključio da situacija u Republici Srpskoj nije usklađena sa članom 8§2 Povelje na osnovu toga što nije utvrđeno da je zagarantovana adekvatna naknada u slučaju nezakonitog otkaza za vrijeme trudnoće ili porodiljnog dopusta. U Izvještaju je navedeno da zaposlenici kojim su prekršena prava mogu da se obrate sudu. Također, zaposlenik može od poslodavca pismenim putem tražiti ostvarenje njegovih prava, ali to ne isključuje podnošenje tužbe pred Agencijom za mirno rješavanje radnih sporova ili pred nadležnim sudom. Zaposlenici mogu podnijeti prijedlog za mirno rješenje spora u roku od 30 dana od dana obavijesti o prekršaju, a najkasnije u roku od tri mjeseca od stvarnog datuma kršenja. Tužbu za zaštitu prava radnik može da podnese

najkasnije u roku od šest mjeseci od dana saznanja za povredu prava ili dana učinjene povrede. U slučaju spora pred nadležnim organom poslodavac je dužan dokazati postojanje razloga za otkaz ugovora o radu, dakle teret dokazivanja je na poslodavcu. Ako nadležni sud utvrdi da je otkaz ugovora o radu nezakonit ili bez pravnog osnova, naložiće poslodavcu da radnika vrati na rad i rasporedi na poslove koje je obavljao prije otkaza ugovora o radu ili na druge poslove koji odgovaraju stručnim i radnim sposobnostima radnika, kao i da mu isplati naknadu na ime stručnim i radnim sposobnostima radnika, kao i da mu isplati naknadu na ime izgubljene plate i drugih primanja na koje radnik ima pravo prema opštem aktu i ugovoru o radu. Radnik se može obratiti nadležnom sudu za naknadu štete u slučaju bilo koje vrste diskriminacije.

Visina naknade za nematerijalnu štetu zavisi od slučaja do slučaja. Zavisi od vremena za koje zaposlenik nije radio, od radnog staža, godina zaposlenika i broja izdržanih članova porodice. Ako sud dosudi naknadu nematerijalne štete, njegova odluka mora biti u okviru tužbenog zahtjeva. Drugim riječima, dosuđeni iznos ne može biti veći od onog koji traži zaposlenik. Međutim, može dodijeliti i niži iznos od navedenog ako smatra da je to opravdano u datom slučaju. Izvještaj navodi da u prosjeku treba 18 mjeseci za rješavanje radnog spora. Izvještaj navodi i da se ista pravila primjenjuju na sve zaposlenike, kako u javnom, tako i u privatnom sektoru.

U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.), Komitet je uočio da u Brčko distriktu zaštita u slučaju nezakonitog otkaza tokom trudnoće ili porodiljnog odsustva nije adekvatna. U svjetlu informacija datih u Izvještaju. Komitet zaključuje da nije došlo do promjene situacije u referentnom periodu. U skladu s tim, Komitet zadržava stav o neusklađenosti na osnovu toga što naknade dosuđene u slučajevima nezakonitog otkaza za vrijeme trudnoće ili porodiljnog odsustva nisu adekvatne.

Zaključak

Komitet zaključuje da situacija u Bosni i Hercegovini nije usklađena sa članom 8§2 Povelje na osnovu toga što u Brčko distriktu naknade dosuđene u slučajevima nezakonitog otkaza za vrijeme trudnoće ili porodiljnog odsustva nisu adekvatne.

Član 8 - Pravo zaposlenih žena na zaštitu materинства

Stav 3 – Slobodno vrijeme za dojenje

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Bosna i Hercegovina.

U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.) Komitet je zaključio da je situacija u Bosni i Hercegovini usklađena sa Poveljom, i postavio je niz pitanja.

Sudeći po Izvještaju, Zakon o radu Federacije Bosne i Hercegovine koji je stupio na snagu 14. aprila 2016. godine propisuje da žena koja doji dijete, a koja nakon korištenja porođajnog odsustva radi puno radno vrijeme, ima pravo da odsustvuje sa posla dva puta dnevno u trajanju od po sat vremena radi dojenja, do navršene jedne godine života djeteta. Navedeno vrijeme odsustva se računa u puno radno vrijeme. Komitet pita da li zakonodavstvo propisuje plaćene pauze za dojenje za žene zaposlene u javnom sektoru.

U Republici Srpskoj, prema novom Zakonu o radu (1/16) koji je stupio na snagu u referentnom periodu, ako žena počne da radi prije isteka vremena porodijskog odsustva, a kako je prethodno navedeno, ima pravo da za vrijeme radnog dana, pored dnevnog odmora, koristi još i 60 minuta odsustva s rada zbog dojenja djeteta. Navedeno vrijeme se smatra vremenom provedenim na radu u punom radnom vremenu. Komitet pita da li zakonodavstvo propisuje plaćene pauze za dojenje za žene u javnom sektoru.

U Brčko distriktu određeno je da žena koja nakon korištenja porodijskogodsustva radi puno radno vrijeme ima pravo na dopust s posla dva puta dnevno u trajanju od 60 minuta radi dojenja djeteta. Isto se odnosi na zaposlenice u javnom sektoru.

U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.) Komitet je pitao da li se isti propisi primjenjuju na žene zaposlene u javnom sektoru na nivou Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske. Također je pitao koji se propisi primjenjuju na zaposlenice koje rade polovinu punog radnog vremena. S obzirom da na ova pitanja nije odgovoreno, Komitet ponavlja ista. Komitet ističe da, ako tražene informacije ne budu dostavljene u narednom izvještaju, Komitet neće moći zaključiti da je situacija u Bosni i Hercegovini usklađena sa članom 8§3 Povelje u ovom smislu.

Zaključak

Do primitka traženih informacija, Komitet zaključuje da je situacija u Bosni i Hercegovini usklađena sa članom 8§3 Povelje.

Član 8 - Pravo zaposlenih žena na zaštitu materinstva

Stav 4 – Regulisanje noćnog rada

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Bosna i Hercegovina.

U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.) Komitet je zaključio da situacija u Bosni i Hercegovini nije usklađena sa članom 8§4 Povelje na osnovu toga što nije utvrđeno da je noćni rad za trudnice, žene koje su nedavno rodile i žene dojilje adekvatno regulisan u Federaciji Bosne i Hercegovine (Zaključci 2017. i 2015.); i da noćni rad za trudnice, žene koje su nedavno rodile i žene dojilje nije adekvatno regulisan u Brčko distriktu (Zaključci 2015. i 2011.).

Izvještaj upućuje na to da su zaposlenice u Bosni i Hercegovini u privatnom i javnom sektoru jednako zaštićene kada je riječ o noćnom radu. Konkretno, zaposlenica koja je trudna ili koja doji dijete može biti preraspodijeljena na drugo radno mjesto, zbog zdravstvenog razloga a uz odgovarajuću medicinsku dokumentaciju i uz njen pristanak. Ako takva preraspodjela nije moguća, zaposlenica ima pravo na plaćeno odsustvo sa posla. (član 45 Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine i član 35 Zakona o radu u institucijama Bosne i Hercegovine). U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.), Komitet je pitao da li se navedene odredbe odnose konkretno na noćni rad ili više uopšteno, na bilo koje djelatnosti koje se smatraju teškim ili opasnim. U izvještaju nisu dati odgovori na ova pitanja. Ipak, Komitet je uočio da su predložene izmjene Zakona o radu u institucijama Bosne i Hercegovine prema kojima se zabranjuje noćni rad trudnicama od šestog mjeseca trudnoće i majkama do dvije godine nakon porođaja. Nacrt Zakona također predviđa da do donošenja zakona Bosne i Hercegovine, kojim se reguliše zdravstvena zaštita zaposlenika, mirovinsko i invalidsko osiguranje i druge vrste socijalne zaštite zaposlenika, primjenjivat će se zakoni i drugi propisi entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine prema mjestu prebivališta zaposlenika. Komitet u narednom izvještaju želi biti obaviješten o novostima u ovom pogledu.

Komitet bilježi iz Izvještaja da u Federaciji Bosne i Hercegovine novi Zakon o radu Federacije Bosne i Hercegovine od 14. aprila 2016. godine izričito propisuje zabranu noćnog rada trudnica počev od šestog mjeseca trudnoće, majki i usvojitelja, kao i lica kojem je na osnovu rješenja nadležnog organa dijete povjereno na čuvanje i odgoj, i to do navršene dvije godine života djeteta. Zakon također predviđa dodatnu zaštitu žene za vrijeme trudnoće odredbama Zakona o radu koji propisuje da je poslodavac dužan ženu za vrijeme trudnoće, odnosno dojenja djeteta, rasporediti na druge poslove ako je to u interesu njenog zdravstvenog stanja, koje je utvrdio ovlašteni ljekar. Ako poslodavac nije u mogućnosti da osigura raspoređivanje žene u navedenom smislu, žena ima pravo na odsustvo sa rada uz naknadu plaće, u skladu sa kolektivnim ugovorom i pravilnikom o radu.

Komitet je prethodno zaključio (Zaključci 2018., član 2§7) da su odredbe o noćnom radu u novom Zakonu o radu Republike Srpske, koji je stupio na snagu 20. januara 2016. godine, iste kao u prethodnom Zakonu. U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.) Komitet je pitao da li se pomenute zaposlene žene preraspoređene na dnevnu smjenu posla i koja se pravila primjenjuju ako takva preraspodjela nije moguća. Prema Izvještaju, preraspodjela noćnog rada na posao sa dnevnim smjenama se sprovodi u dogovoru sa poslodavcem, odnosno takva pitanja se bliže uređuju opštim aktom i ugovorm o radu, a u skladu sa Zakonom o radu. Komitet pita da se u ovom smislu dostave detaljne informacije u narednom izvještaju.

Kada je u pitanju Brčko distrikt, Komitet bilježi da se situacija nije mijenjala. Komitet je prethodno zaključio da noćni rad za trudnice, žene koje su nedavno rodile i dojilje, nije regulisan. Ovo se odnosi na sve zaposlenice, u javnom i privatnom sektoru. Izvještaj navodi da se pripremaju izmjene postojećih zakona u smislu regulacije navedenih normi. Komitet

traži da se u narednom izvještaju dostave detaljne informacije u tom smislu. U međuvremenu, zadržava svoj stav o neusklađenosti.

Komitet se poziva na zahtjeve Povelje po članu 8§4 i 8§5 (Zaključci 2019) i traži da se u sljedećem izvještaju potvrdi da iz promjena radnih uslova ili premještanja na drugo radno mjesto u slučaju izuzeća od rada povezanog sa trudnoćom i majlinstvom, ne proizilazi gubitak plaće, kao i da takve zaposlenice imaju pravo na plaćeni dopust i da zadržava pravo na povratak na prethodno radno mjesto po prestanku specifičnih uslova.

Zaključak

Komitet zaključuje da situacija u Bosni i Hercegovini nije uskađena sa članom 8§4 Poveljena osnovu toga što u Brčko distriktu noćni rad za trudnice, žene koje su nedavno rodile i žene dojlje nije adekvatno regulisan.

Član 8 - Pravo zaposlenih žena na zaštitu materинства

Stav 5 – Zabrana opasnog, nezdravog ili napornog rada

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Bosna i Hercegovina.

Iz izvještaja se zaključuje da se različite odredbe primjenjuju na državnom nivou i na nižim nivoima vlasti, tj. Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko.

U Izvještaju se ponavlja da u Bosni i Hercegovini žena za vrijeme trudnoće, odnosno dojenja djeteta, može biti raspoređena na druge poslove ako je to u interesu njenog zdravstvenog stanja koje je utvrdio ovlašteni ljekar. Ako poslodavac nije u mogućnosti da osigura raspoređivanje žene, ona ima pravo na odsustvo s rada uz naknadu plaće. Komitet je tražio informaciju da li, u slučaju privremenog premještanja, zaposlenica zadržava pravo da se vrati na prethodno radno mjesto na kraju perioda zaštite. Također je pitao koji propisi se primjenjuju u Bosni i Hercegovini u pogledu zabrana rada trudnicama, ženama koje su nedavno rodile i dojiljama, u rudnicima. Izvještaj nije pružio tražene informacije.

Komitet podsjeća da član 8§5 Povelje zahtijeva da domaće zakonodavstvo propisima garantuje preraspodjelu trudnica i dojilja, ukoliko trenutna pozicija ne odgovara njihovom stanju, i to bez gubitka plaće. Ako to nije moguće, takvim zaposlenicama treba omogućiti pravo na plaćeno odsustvo. Nadalje, takve zaposlenice moraju imati pravo da se vrate na staro radno mjesto po završetku zaštitnih mjera.

Izvještaj ukazuje da je u Federaciji Bosne i Hercegovine usvojen Pravilnik o utvrđivanju posebnih uslova rada i ljekarskim pregledima radnika na tim radnim mjestima. Njim su utvrđene vrste rizika na radnim mjestima sa posebnim uslovima rada i izričito su navedeni poslovi koje ne može raditi žena za vrijeme trudnoće, odnosno trudnoće i dojenja, i to: poslovi koji zahtijevaju teško fizičko naprezanje ili se obavljaju u prisilnom položaju tijela; poslovi koji se izvode na visini većoj od tri metra, odnosno spuštanjem u dubinu veću od tri metra; poslovi pri kojima je radnik/ca izložena vibracijama i potresanju koje se prenosi na organizam; poslovi u uslovima povišenog i snižnog atmosferskog pritiska; poslovi pri kojima je radnica izložena fluoru i jedinjenjima fluora; poslovi na izradi i rukovanju eksplozivima, barutima i pirotehničkim smjesama; poslovi na kojima je radnica izložena prašini i dimu olova i njegovih organskih jedinjenja; poslovi na kojima je radnica izložena tetraetilolovu; poslovi na kojima je radnica izložena parama žive i prašini živinih jedinjenja; poslovi na kojima je radnica izložena hromu i jedinjenjima hroma; poslovi na kojima je radnica izložena ugljendisulfidu; poslovi na kojima je radnica izložena derivatima benzena; poslovi u proizvodnji i manipulaciji pri kojima je radnik izložen organofornim i karbamatnim i drugim pesticidima.

Komitet pita na koji način se propisima zabranjuju gore navedeni poslovi trudnicama, ženama koje su nedavno rodile i dojiljama u Federaciji Bosne i Hercegovine, naročito kada su u pitanju rizici izlaganja ionizirajućem zračenju, visokim temperaturama, viralnim agensima, itd.).

Kada su u pitanju Republika Srpska i Brčko distrikt, u Izvještaju se ponavljaju informacije koje je Komitet već uočio (Zaključci 2011. i 2015.) u vezi sa zabranom opasnog, nezdravog ili napornog rada. U prethodnim zaključcima, Komitet je pitao da li, u slučaju privremene preraspodjele na drugi posao, zaposlenica zadržava pravo da se vrati na prethodno radno mjesto po završetku zaštitnih mjera. Izvještaj ne sadrži te informacije.

Komitet ponovo zaključuje da, bez obzira što su usvojene izmjene zakona u Federaciji Bosne i Hercegovine, situacija i dalje nije usklađena sa Poveljom u referentnom periodu. U skladu s

tim, Komitet zadržava stav o neusklađenosti na osnovu toga što ne postoje adekvatni propisi o opasnom, nezdravom i napornom radu za trudnice, žene koje su nedavno rodile i dojilje.

Komiteta ističe da član 8. Povelje garantuje prava koja štite zaposlenice tokom trudnoće i porodiljnog dopusta (Izjava o interpretaciji članova 8§4 i 8§5, Zaključci 2019.). S obzirom na specifičnost trudnoće i porođiljstva, bilo koji nepovoljan tretman zbog istog se smatra rodno zasnovanom diskriminacijom. U vezi s tim, smatra se rodnom diskriminacijom i nepoštivanje posebnih prava usmjerenih na zaštitu zdravlja i sigurnosti majke i djeteta tokom trudnoće i porodiljnog dopusta, odnosno narušavanje njihovih prava za vrijeme trajanja zaštitnih mjera. Slijedi da, zbog osiguravanja nediskriminacije na temelju spola, zaposlenice tokom trajanja zaštitnih mjera ne smiju biti dovedene u manje povoljnu situaciju u pogledu primanja, te je neophodno prilagođavanje njihovih radnih uslova kako bi se osigurao potreban nivo zaštite zdravlja. Slijedi da, u slučaju da zaposlenica ne može raditi na svom radnom mjestu zbog zdravstvenih i sigurnosnih razloga, ista se treba preraspodijeliti na drugo radno mjesto, ili ukoliko to nije moguće, treba joj biti omogućeno odsustvo umjesto toga. Države moraju osigurati da, za vrijeme trajanja zaštitnih mjera, zaposlenici pripada njeno pravo na plaću, uz socijalna davanja koja ukupno odgovaraju 100% njene redovne plaće. Nadalje, takvoj zaposlenici treba biti omogućeno da se vrati na svoje ranije radno mjesto po završetku mjera.

Zaključak

Komiteta zaključuje da situacija u Bosni i Hercegovini nije u skladu sa članom 8§5 Povelje po osnovu toga da ne postoje adekvatni propisi o opasnom, nezdravom i napornom radu u pogledu trudnica, žena koje su nedavno rodile ili koje doje svoju novorođenčad.

Član 16 – Pravo porodice na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu

Komitet prihvata informacije sadržane u izvještaju koje je podnijela Bosna i Hercegovina.

Iz izvještaja zaključuje da se različite odredbe primjenjuju na državnom novou i ostalim nižim nivoima upravljanja, tj. Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko.

Pravna zaštita porodica

Prava i obaveze, rješavanje sporova

Kada su u pitanju prava i obaveze supružnika, kao i rješavanje sporova između supružnika i sporova koji se tiču djece, Komitet se poziva na svoje ranije zaključke (Zaključci 2015.) u kojima je utvrdio da situacija nije u skladu sa Poveljom. Ipak, Komitet traži da se u narednom izvještaju dostave ažurirane informacije u ovom pogledu. Pitanja su vezana za ograničavanje roditeljskog prava i smještaja djece, a kojim se bavi član 17§1.

Komitet prima na znanje informacije sadržane u Izvještaju kao odgovor na pitanja postavljena u Zaključcima 2015. o uslugama posredovanja u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko distriktu.

Nasilje nad ženama

Bosna i Hercegovina je ratifikovala Istanbulsku konvenciju o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodicu (koja je stupila na snagu 1. avgusta 2014. godine). Procjena u okviru ovog instrumenta još nije izvršena.

Komitet se potiva na prethodne zaključke (Zaključci 2015.) kada je u pitanju sveobuhvatna procjena zakonodavnog okvira i njegovog provođenja u praksi, a koji se odnosi na borbu protiv nasilja nad ženama. U tim Zaključcima se uzima u obzir samo napredak koji je ustvaren u referentnom periodu.

Uopćeno, Komitet primjećuje da je, sudeći po Zaključnim zapažanjima Komiteta Ujedinjenih naroda (CCPR) iz 2017. godine i Zapažanjima Komiteta za eliminaciju diskriminacije nad ženama (CEDAW) iz 2019. godine, nasilje nad ženama trajan i nedovoljno prijavljiv problem.

Komitet je primio k znanju preventivne mjere poduzete u cilju podizanja svijesti javnosti o nasilju nad ženama. Međutim, Komitet primjećuje da, prema Zaključnim zapažanjima CEDAW komiteta, suci, tužitelji, advokati, policijski službenici, zdravstveni radnici i osoblje centara za socijalnu zaštitu, nemaju specijalizirano znanje o tom pitanju.

Komitet također bilježi mjere koje se odnose na direktnu ili indirektnu zaštitu žrtava nasilja u porodici, kao što je Gender Akcioni plan (2018.-2022.), te Akcioni planovi za provedbu Rezolucije 1325 (2000.) „Žene, mir i sigurnost“ Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda (2014.-2017. i 2018.-2022.), a posebno Okvirna strategija za provedbu Konveicje Vijeća Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) (2015.-2018.). Nadalje, Izvještaj pokazuje da pomoć ženama žrtvama nasilja i njihovoj djeci prvenstveno pružaju nevladine organizacije, uglavnom kroz sigurne kuće. Prema Izvještaju, na području Bosne i Hercegovine postoji 9 sigurnih kuća sa 173 slobodnih mjesta. U ovom smislu, Komitet primjećuje da, prema gore navedenim Zaključnim zapažanjima CCPR-a, još uvijek nedostaje lokalni pristup ovim mjestima. Konačno, Komitet primjećuje da se, prema

Porodičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine, od žena traži da prođu proces medijacije prije postupka razvoda braka, uključujući i slučajeve porodičnog nasilja.

Kada je u pitanju krivično gonjenje u slučajevima nasilja u porodici, Komitet prima k znanju informacije i podatke sadržane u Izvještaju. Međutim, Komitet napominje da isti nisu posebno usmjereni na nasilje u porodici nad ženama. Nadalje, napominje da je reakcija policije na slučajeve nasilja u porodici neadekvatna, a kako je istaknuto u Zaključnim zapažanjima CEDAW komiteta. Konačno, u smislu Zaključnih zapažanja CEDAW-a, Komitet smatra da su neadekvatne i nedovoljne mjere koje se poduzimaju na osiguranju učinkovite istrage nasilja nad ženama i na zaštiti prava žrtve u svim fazama sudskog postupka.

Komiteta prima na znanje informacije o provedbenim politikama, a posebno o usvajanju Informacije o provedbi evaluaciji finansijskog mehanizma za provedbu Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine.

Komiteta traži da se u sljedećem izvještaju dostave detaljne i ažurirane informacije o gore navedenom. U svjetlu dostupnih podataka, Komitet smatra da nije utvrđeno da je ženama osigurana odgovarajuća zaštita od nasilja u porodici.

Socijalna i ekonomska zaštita porodica

Usluge porodičnog savjetovišta

Komiteta se poziva na svoje ranije zaključke (Zaključci 2015.), odnosno na to da sve raspoložive informacije upućuju na to da je situacija usklađena sa Poveljom u ovom pogledu.

Predškolske ustanove

U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.) Komitet je utvrdio da je situacija usklađena sa Poveljom.

Komiteta prima na znanje dodatne informacije iz Izvještaja. Sudeći prema istima, Okvirni zakon o predškolskom obrazovanju u Bosni i Hercegovini reguliše predškolski odgoj i obrazovanje. Predškolske ustanove pružaju dnevnu brigu o djeci, obavljaju obrazovne, preventivno-zdravstvene i socijalne aktivnosti organizovanjem cjelodnevnog, poludnevnog, minimalnog, skraćenog, povremenog, odnosno petodnevnog boravka, kao i razne druge oblike rada sa djecom do početka osnovnog školovanja. Zakon propisuje da svako dijete ima isto pravo pristupa i jednaku mogućnost učešća u odgovarajućem sistemu odgoja i obrazovanja, bez diskriminacije po bilo kojem osnovu.

Ipak, Komitet primjećuje prema podacima za Republiku Srpsku i Brčko distrikt, da je pokrivenost ustanovama za djecu u odnosu na broj predškolske djece i dalje izuzetno mala. Komitet bilježi i da nisu dostupni podaci za Federaciju Bosne i Hercegovine u ovom pogledu.

Imajući u vidu prethodno navedeno, Komitet traži da se u sljedećem izvještaju dostave informacije o potpunom i ažuriranom opisu ustanova za djecu u Bosni i Hercegovini, uzimajući u obzir ukupan broj slobodnih mjesta u odnosu na broj djece u predškolskom uzrastu, kao i njihov raspored u cijeloj zemlji.

Naknade za porodice

Jednak pristup porodičnim naknadama

U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.) Komitet je zabilježio da je uslov za primanje porodične naknade u oba entiteta i Brčko distriktu stalni boravak. Također je primijetio da član 51. stav 5. Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu propisuje da je stalni boravak pravo stranaca u Bosni i Hercegovini na neodređeno vrijeme. Članom 59. stav 1. Istog Zakona je propisano da će dozvola za stalni boravak biti izdata strancu koji boravi na teritoriji zemlje na temelju privremene dozvole boravka najmanje 5 godina neprekidno. Komitet je prethodno zaključio da je zahtjev za boravkom u trajanju od 5 godina prekomjeran, i stoga situacija nije u skladu sa Poveljom u ovom smislu. Komitet primjećuje i da nije bilo promjena u referentnom periodu. Stoga, zadržava svoj zaključak o neusklađenosti.

Visina porodičnih naknada

Komitet podsjeća da, prema članu 16. Povelje, država mora osigurati odgovarajuća sredstva za ekonomsku zaštitu porodice. Osnovna sredstva trebaju biti davanja za porodicu i djecu, osigurana u okviru socijalnog osiguranja. Doplatak za djecu mora predstavljati adekvatan dodatak na dohodak, tj. da predstavlja odgovarajući postotak neto prosječnog dohotka za značajan broj porodica (Zaključci 2006., Izjava o interpretaciji člana 16.). Kada su u pitanju porodične naknade, u prethodnim zaključcima (Zaključci 2015. i 2017.) Komitet je primijetio da se naknade u Federaciji Bosne i Hercegovine dodijeljuju samo porodicama čiji je ukupni prihod ispod nivoa egzistencije. Kada su u pitanju Republika Srpska i Brčko distrikt, Komitet primjećuje da Izvještaj sadrži statistiku o broju porodica koje su primile porodični dodatak u referentnom razdoblju.

S obzirom na procjenu adekvatne pokrivenosti porodičnim dodatkom, Komitet traži da se u sljedećem izvještaju dostave informacije o postotku porodica koje primaju isti, za oba entiteta i Brčko distrikt. U međuvremenu, Komitet zadržava svoj stav o isplati dodatka za određeni broj porodica.

Kada je u pitanju visina davanja, Komitet je u prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.) naveo da, u nedostatku podataka o srednjem ekvivalentnom dohotku u Federaciji i Republici Srpskoj, nije ustanovljeno da dječiji dohodak predstavlja odgovarajući dodatak na prihod. Komitet uzima u obzir različite naknade koje se isplaćuju porodicama u oba entiteta i Brčko distriktu, uključujući i kantone. Bilježi da je u Republici Srpskoj dječiji dodatak u 2017. godini za drugo i četvrto dijete iznosio 35,00 KM, a za treće dijete 70,00 KM. Dječiji dodatak za ranjive kategorije iznosi 90,00 KM. U Brčko distriktu, sredstva za dječiji dodatak se osiguravaju u budžetu za porodice čiji mjesečni prihod po članu porodice ne prelazi 15% od prosječnog dohotka u Brčko distriktu. Dječiji dodatak se isplaćuje u iznosu od 10% od prosječne plaće. Komitet bilježi da je iznos dječijeg dodatka u 2017. godini iznosio 83 KM mjesečno.

S ciljem procjene adekvatnosti dječijeg dohotka kao dodatka na prihod, Komitet traži da se u sljedećem izvještaju dostave informacije o nivoima naknade kao i o prosječnom dohotku u entitetima i Distriktu. Komitet smatra da, ako ove informacije ne budu dostavljene, neće imati osnov da utvrdi usklađenost sa Poveljom u ovom smislu.

Mjere za ranjive porodice

U prethodnim zaključcima Komitet je pitao koje su mjere poduzete kako bi se osigurala ekonomska zaštita za romske porodice i druge ranjive kategorije porodica, kao što su porodice sa samohranim roditeljima. Komitet ponavlja ovo pitanje.

Smještaj za porodice

U prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.) Komitet je zatražio informacije o mjerama koje se poduzimaju u entitetima i Distriktu na promociji pružanja adekvatne pomoći porodicama. Također je zatražio detaljne informacije o pravnoj zaštiti porodica kojima prijeti deložacija. U ovom smislu, Komitet smatra da, ako u narednom izvještaju ne budu dostavljeni traženi podaci, neće imati osnovu da zaključi kako je situacija usklađena sa članom 16. Povelje.

Izvještaj navodi da je Ministarstvo porodice, omladine i sporta Republike Srpske provelo projekat subvencioniranja kamatne stope na stambeni kredit za mlade i mlade bračne parove gdje Ministarstvo subvencionira 1% kamate. Prema Izvještaju, u tu svrhu je u 2017. Godini potrošen iznos od 8.574.819,36 KM. Komitet traži da se u sljedećem izvještaju precizira postoje li u Republici Srpskoj drugi načini podrške kada je u pitanju stambeno pitanje porodica, a naročito za ugrožene. S tim u vezi, Komitet navodi da je nedavno usvojen Zakon o socijalnom stanovanju (juli 2019. godine, van referentnog perioda, pogledati Evropsku mrežu socijalne politike (ESPN), „Državne strategije za borbu protiv beskućništva i isključenosti od stambenog prostora: Bosna i Hercegovina“, 2019. str. 10). Komitet u tom smislu u narednom izvještaju želi biti obaviješten o mjerama koje se predviđaju gore navedenim Zakonom u pogledu porodica, kao i njegovoj provedbi.

Izvještaj ne sadrži informacije o stambenim politikama ili podršci porodicama u Federaciji Bosne i Hercegovine. Stoga, Komitet traži te informacije u narednom izvještaju, a kako bi donio zaključak o usklađenosti sa članom 16. Povelje. Do tada, zadržava svoj raniji stav po ovom pitanju.

Nadalje, Komitet primjećuje da prema ESPN izvještaju, stanovništvo koje živi na područjima gdje je povećan rizik od poplava i klizišta se procjenjuje na 283 777 i 260 731 osoba (Ibid, str. 17). U svjetlu ovih informacija, Komitet pita na koji način se nadgleda adekvatnost smještaja za porodice u takvim područjima, i na koji način se isti osigurava.

Kada je u pitanju pravna zaštita osoba kojima prijeti deložacija, Izvještaj pruža informacije o važećem zakonodavstvu o ugovorima o najmu, uključujući pitanja otkazivanja najma i otkazni rok koji se u tom slučaju primjenjuje (vidjeti u vezi s tim Zaključke 2015.). Međutim, Komitet nije u Izvještaju pronašao informacije o pitanjima kao što su obaveza savjetovanja sa strankama, obaveza utvrđivanja razumnog otkaznog roka prije iseljenja, pristup pravnim lijekovima i pravnoj pomoći, kao i o naknadi u slučaju nezakonite deložacije. Komitet ponavlja svoje pitanje o gore navedenim, a u međuvremenu, smatra da nije utvrđeno da je adekvatna pravna zaštita za porodice kojima prijeti deložacija.

Kada su u pitanju romske porodice, Komitet je prethodno pitao (Zaključci 2015.) da mu se dostave informacije o mjerama poduzetim za poboljšanje njihovih životnih uslova i ograničavanja prisilnog iseljavanja. Napominjući da je država postigla određeni napredak u ovom smislu, zadržava se isti stav od ranije.

Kao odgovor na zahtjev Komiteta, Izvještaj navodi da svake godine Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice i Vijeće ministara Bosne i Hercegovine izdvajaju iznos od 1.500.000 eura za rješavanje problema Roma. Od tog iznosa, 1.000.000 eura se dodjeljuje sa stambeno

zbrinjavanje Roma. Sredstva se dodjeljuju putem javnog poziva za prijavu projekata stambenog zbrinjavanja Roma.

Opštine, kantoni, entiteti, domaće strane vladine i nevladine organizacije i donatori imaju pravo sudjelovanja u javnom pozivu kao implementatori, u saradnji sa općinom u kojoj se projekat provodi. Prednost se daje izgradnji romskih stambenih jedinica, obnovi infrastrukture i poboljšanju životnih uslova, kao i najugroženijim romskim porodicama i beskućnicima. Do danas su izgrađene i rekonstruisane 782 stambene jedinice (od čega 63 u periodu 2015.-2016.), a 1017 porodica (od čega 383 u periodu 2015.-2016.) postali su korisnici poboljšane infrastrukture u 55 lokalnih zajednica.

U vezi sa navedenim, Komitet primijećuje iz Četvrtog mišljenja o Bosni i Hercegovini koje je Savjetodavni odbor za Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina (§137) usvojio 9. novembra 2017. godine, da su mnogi Romi nastavili živjeti u odvojenim zajednicama i da su izloženi životnim uslovima ispod minimuma, bez obzira na postignutom napretku. Komitet ministara Vijeća Evrope je zbog toga preporučio da se odmah preduzmu mjere koje osiguravaju Romima adekvatan pristup stambenom zbrinjavanju (Rezolucija CM/ResCMN (2019.)⁸ o provedbi Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina od strane Bosne i Hercegovine, van referentnog razdoblja). Također, Odbor Ujedinjenih naroda za suzbijanje rasne diskriminacije UN-a je, u svojim Zaključnim zapažanjima (usvojena 23. avgusta 2018. godine, izvan referentnog razdoblja), izrazio zabrinutost zbog trajne diskriminacije Roma u različitim aspektima života, a posebno kada su u pitanju nehigijenski uslovi u stambenim jedinicama u kojima su neki Romi živjeli u periodu čekanja na nove stambene jedinice. U svjetlu navedenog, Komitet traži da se u sljedećem izvještaju dostave informacije o poduzetim mjerama za poboljšanje stanja romskih porodica u smislu stambenog zbrinjavanja, a posebno o tome da li je u tu svrhu izdvojeno dovoljno sredstava. Do primitka traženih informacija, Komitet zadržava svoj raniji stav u ovom pogledu.

Konačno, Komitet primjećuje da je Komisionarka za ljudska prava Vijeća Evrope nedavno izrazio zabrinutost zbog prijema izbjeglica i migranata, uključujući one koji traže azil, u Bosnu i Hercegovinu (pismo od 9. maja 2018. godine) upućeno vlastima Bosne i Hercegovine, izvan referentnog razdoblja). Konkretno, obaviještena je da izbjeglice i migranti, uključujući porodice sa djecom, spavaju na ulici. S tim u vezi, Komitet se poziva na svoju Izjavu o tumačenju prava izbjeglica prema Povelji (Zaključci 2015.). Također podsjeća da se pravo na sklonište u hitnim slučajevima prema Povelji odnosi na sve migrante, neovisno o njihovom prebivalištu (Konferencija Evropskih crkava (CEC) protiv Holandije, Žalba broj 90/2013, odluka o osnovanosti, 1. juli 2014., §144; Odbrana za Children International (DCI) protiv Belgije, Žalba broj 69/2011, odluka o osnovanosti od 23. oktobra 2012., §136, u pogledu dijela člana 16. koji se odnosi na pravo porodica na stambeno zbrinjavanje i posebno na pravo da ne budu lišeni skloništa). Stoga Komitet traži da se u sljedećem izvještaju navedu informacije o mjerama koje se poduzimaju kako bi se osigurao odgovarajući smještaj porodicama izbjeglica i migranata, uključujući tražitelje azila.

Učešće udruženja koja predstavljaju porodice

Komitet se poziva na svoje ranije zaključke (Zaključci 2015.), a raspoložive informacije ukazuju da situacija ostaje usklađena sa Poveljom u ovom pogledu.

Zaključak

Komitet zaključuje da situacija u Bosni i Hercegovini nije usklađena sa članom 16. Povelje na osnovu toga što:

- nije ustanovljeno da je ženama pružena adekvatna zaštita, kroz propise i u praksi, u slučajevima nasilja u porodici;**
- nije osiguran jednak tretman državljanima drugih država u pogledu porodičnih dodataka zbog propisane dužine njihovog boravka na teritoriji države koji je predug;**
- nije ustanovljeno da je pružena adekvatna pravna zaštita porodicama kojima prijete deložacija.**

Član 17 – Prava djece i mladih na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu

Stav 1 - Pomoć, obrazovanje i obuka

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u Izvještaju koji je podnijela Bosna i Hercegovina.

Iz izvještaja se zaključuje da se različite odredbe primjenjuju na državnom nivou i na nižim nivoima vlasti, tj. Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko. Komitet bilježi da nisu dostavljene tražene informacije za sve nivoe vlasti.

Pravni status djeteta

Izvještaj navodi da Porodični zakon Republike Srpske ne propisuje izričito pravo djeteta na saznanje o svom porijeklu, te u kojim situacijama to pravo može biti ograničeno. Komitet traži informaciju o obimu prava djeteta u ovom pogledu, te o ograničavanju istog.

Komitet primjećuje sa zabrinutošću da je povećan broj djece u Evropi koja su registrovana bez državljanstva, što će u velikoj mjeri uticati na pravo te djece na osnovna prava i usluge, kao što su obrazovanje i zdravstvo.

U 2015. godini, UNHCR je procijenio da ukupni broj osoba bez državljanstva u Evropi iznosi 592,151 osoba.

Komitet pita koje mjere država poduzima kako bi smanjila broj osoba bez državljanstva (kao što je osiguravanje da svako dijete-migrant bude identifikovano po pojednostavljenoj proceduri u smislu osiguravanja sticanja državljanstva, i poduzimanje mjera da se identifikuju djeca koja nisu registrovana po rođenju).

Komitet nadalje pita koje mjere se poduzimaju u smislu olakšavanja registracije rođenja, posebno za ranjive grupe, kao što su Romi, azilanti i djeca u posebnim situacijama.

Zaštita djece od lošeg postupanja i zlostavljanja

Komitet je ranije zaključio da situacija nije usklađena sa Poveljom na osnovu činjenice da nisu zabranjeni svi oblici tjelesnog kažnjavanja u kući u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko distriktu (Zaključci 2015.). Tjelesno kažnjavanje djece nije zabranjeno u kući.

Komitet je prethodno pitao da li je tjelesno kažnjavanje zabranjeno u institucijama za brigu o djeci u oba entiteta i Distriktu (Zaključci 2015.). U ovom pogledu nisu dostavljene informacije. Komitet ponavlja pitanje u cilju pribavljanja tražene informacije.

Komitet bilježi iz drugih izvora (Globalna inicijativa za prestanak tjelesnog kažnjavanja djece) da je tjelesno kažnjavanje zabranjeno u institucijama za brigu o djeci u Republici Srpskoj, ali ne i u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko distriktu.

Komitet zaključuje da situacija nije usklađena sa Poveljom.

Prava djece u javnim ustanovama

Komitet podsjeća da je u prethodnim zaključcima (Zaključci 2015.) navedeno da, sudeći po Porodičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine, na zahtjev jednog ili oba roditelja, organ starateljstva može odlučiti o smještaju djeteta u instituciji ukoliko je to potrebno za zaštitu najboljeg interesa djeteta. Zakon predviđa okolnosti u kojima roditelju može biti uskraćeno pravo da živi sa djetetom, tj. roditeljsko staranje. Sud može vratiti to pravo roditelju onda kada je to u najboljem interesu djeteta.

Zakon o socijalnoj zaštiti Republike Srpske propisuje uvjete pod kojima dijete ima pravo da se stavi u ustanovu ili drugu porodicu. Prema Izvještaju, bilo kakva ograničenja ili ograničenja prava roditelja na starateljstvo nad djetetom zasniva se na kriterijima utvrđenim u zakonodavstvu i ne ide izvan granica neophodnih za zaštitu najboljih interesa za rehabilitaciju djece i porodice.

U Brčko distriktu ograničavanje prava roditelja može biti naređeno od strane nadležnog organa u skladu sa propisima Porodičnog zakona.

Komitet je prethodno pitao da li djeca mogu biti premještena iz svojih porodica na osnovu loše materijalne situacije u porodici (Zaključci 2015.).

Komitet podsjeća da dijete ne bi trebalo biti premješteno iz porodice samo na osnovu loše materijalne situacije u porodici (Izjava o interpretaciji člana 16. i 17., 2011.). Ponavlja zahtjev za ovom informacijom. Smatra da ukoliko informacija ne bude dostavljena u narednom izvještaju, neće biti osnova da se zaključi kako je situacija usklađena sa Poveljom.

Komitet je prethodno pitao o maksimalnom kapacitetu ustanova za brigu djece (Zaključci 2015.).

Sudeći po Izvještaju, u Federaciji Bosne i Hercegovine maksimalni kapacitet ne smije preći 40 djece. Drugi entitet i Distrikt ne pružaju ovu informaciju. Komitet ponavlja pitanje i smatra da, ukoliko se ne dostavi tražena informacija u narednom izvještaju, neće biti osnova da se zaključi kako je situacija usklađena sa Poveljom.

Komitet podsjeća da je u 2014. godini, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine usvojila Strategiju o deinstitucionalizaciji i transformaciji ustanova socijalne zaštite (2014.-2020).

Izvještaj navodi da je u 2016. godini u institucijama bilo 970 djece bez roditeljskog staranja. Sudeći po izvještaju, podaci o broju djece smještene u hraniteljske porodice nisu dostupni na nivou Bosne i Hercegovine. Zakon o hraniteljstvu u Federaciji Bosne i Hercegovine je usvojen u 2017. godini, ali neće biti dostupni podaci o hraniteljstvu do kraja 2019. godine, za prethodnu godinu. Komitet također bilježi da, bez obzira što Izvještaj navodi da nema podataka o djeci u hraniteljskim porodicama u Federaciji, ipak pruža informaciju o broju djece smještene u hraniteljske porodice po kantonima, konkretno 442 djece je smješteno u hraniteljske porodice u 2014. godini, ali samo njih 298 u 2017. godini.

Komitet bilježi da je povećan broj djece smještene u institucije u referentnom periodu, od 760 njih u 2014. godini do 970 u 2016. godini. Komitet pita koji su razlozi povećanja.

Kada je u pitanju Republika Srpska, sudeći prema Izvještaju, u 2017. godini je bilo 90 djece smješteno u institucije i 344 djece smještene u porodice.

Izvještaj navodi da je u Brčko distriktu 6 djece bez roditeljskog staranja smješteno u institucije u 2017. godini, i 33 njih sa roditeljskim staranjem.

Komitet bilježi iz drugih izvora (*Otvoranje vrata za djecu Evrope*, informativni list za Bosnu i Hercegovinu 2018.) da je u Republici Srpskoj usvojen novi Zakon o dječijoj zaštiti. U Federaciji Bosne i Hercegovine u julu 2018. godine je usvojen nacrt Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Sudeći prema navedenom izvoru, nepoznat je tačan broj djece bez roditeljskog staranja u Bosni i Hercegovini zbog nedostataka baze podataka sa nedavnim statistikama na državnom nivou. Nadalje, nema zakonske definicije izraza „djeca bez roditeljskog staranja“. *Otvoranje vrata* procjenjuje da u Bosni i Hercegovini ima 2,435 djece bez roditeljskog staranja. Također procjenjuje da preko 70% djece u institucijama ima jednog ili oba živa roditelja. Još uvijek postoji 18 institucija za djecu u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj, i veliki broj djece između 0 i 3 godine su još uvijek van institucionalne zaštite. Bez obzira što Zakon o hraniteljstvu Federacije Bosne i Hercegovine propisuje da djeca između 0 i 3 godine starosti trebaju biti smještena u hraniteljske porodice, provedba obog Zakona je spora.

Nadalje, Komitet traži da se u sljedećem izvještaju dostave informacije o broju djece koja su pod zaštitom, u institucijama i pod hraniteljstvom, i o brojkama u ovom smislu. Također traži informacije o monitoringu institucionalne i hraniteljske njege.

Komitet bilježi iz Izvještaja da zanemarena djeca u Federaciji mogu biti smještena u ustanove za mlade prestupnike. Komitet pita da li je to slučaj, i na osnovu čega.

Komitet traži da se u sljedećem izvještaju dostave informacije o novim propisima o zaštiti djece u Federaciji i Republici Srpskoj.

Pravo na obrazovanje

Po pitanju prava na obrazovanje, Komitet se poziva na svoj Zaključak u skladu sa članom 17§2.

Maloljetni prestupnici

Komitet podsjeća da je u Federaciji Bosne i Hercegovine usvojen Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u januaru 2014. godine. Komitet je želio biti obaviješten o provedbi ovog Zakona (Zaključci 2015.).

Prema Izvještaju, osuđenim maloljetnicima se uglavnom izriču odgojne mjere, i samo stariji maloljetnici mogu biti osuđeni na maloljetnički zatvor.

U Republici Srpskoj, maloljetnici moraju biti smješteni odvojeno od punoljetnih lica u posebnom zavodu ili u posebnom odjeljenju zavoda.

Kada je u pitanju Brčko distrikt, Komitet podsjeća da prema članu 100. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, pritvor ne može biti duži od trideset dana od dana hapšenja, a može se produžiti na najviše dva mjeseca.

Prema članu 103. istog Zakona maloljetnici u pritvoru su odvojeni od odraslih.

Termin zatvorska kazna koja može biti dosuđena maloljetniku ne može biti duža od pet godina. Ako je maloljetnik kriv za djelo koje je kažnjivo dugotrajnom kaznom zatvora ili ako je počinio najmanje dva djela koja se kažnjavaju kaznom dužom od deset godina, maloljetnički zatvor može trajati do 10 godina.

Komitet je prethodno pitao da li se maksimalni pritvor od dva mjeseca, a maksimalna kazna zatvora u trajanju od 10 godina odnosi i na druge entitete (Zaključci 2015.). Izvještaj ne pruža traženu informaciju, stoga Komitet ponavlja pitanje. Ukoliko se informacija ne dostavi u narednom izvještaju, neće biti osnove da situacija bude usklađena sa Poveljom.

Komitet podsjeća da djeca trebaju biti osuđena na zatvor samo u izuzetnim slučajevima, a kazne bi trebalo redovno preispitivati. Komitet pita da li se kazne revidiraju u svim regijama/entitetima.

Komitet pita da li se djeca mogu smjestiti u samicu, i ako da, pod kojim okolnostima i koliko dugo. Komitet također traži ažurirane podatke o dobi za krivičnu odgovornost. Tražene informacije se odnose na oba entiteta i Brčko distrikt.

Pravo na pomoć

Član 17. garantuje pravo djece, uključujući i maloljetnike bez pratnje za njegu i pomoć, uključujući i medicinsku pomoć (Međunarodna federacija liga za ljudska prava (FIDH) v. Francuska, Žalba broj 14/2003, Odluka o meritumu septembra 2004. godine, §36, Odbrana za Children International (DCI) protiv Holandije, Žalba broj 47/2008, Odluka o meritumu od 20. Oktobra 2009, §§70-71, Evropska Federacija Nacionalnih organizacija za rad sa beskućnicima (FEANTSA) protiv Holandije, Žalba broj 86/2012, Odluka o meritumu od 2. Jula 2014., §50).

Komitet smatra da je pritvor maloljetnika na temelju njihovog imigracijskog statusa ili imigracijskog statusa roditelja u suprotnosti sa najboljim interesom djeteta. Također, maloljetnici bez pratnje ne bi trebali biti lišeni slobode, i pritvor se ne može opravdati samo tim što maloljetnik nema pratnju ili je razdvojen od roditelja, ili na osnovu imigracijskog statusa.

Komitet bilježi iz Zaključnih zapažanja UN komiteta za prava djeteta na Kombinovani peti i šesti izvještaj Bosne i Hercegovine (CRC/C/FBiH/CO/5-6, 2017.) da je Komitet izrazio zabrinutost, između ostalog, za nedovoljne kapacitete vlasti da provedu Zakon o azilu (2016.) i to u odnosu na zaštitu djece bez pratnje ili djece razdvojene od roditelja; u odnosu na pritvor maloljetnika koji traže azil i maloljetnih migranata; i u odnosu na nedovoljni kapacitet prihvatnih centara za smještaj maloljetnih tražitelja azila i maloljetnih migranata, zbog čega su prisiljeni da spavaju na ulici ili u improviziranim skloništima sa neadekvatnim higijenskim uslovima.

Komitet u vezi sa navedenim primjećuje iz pisma Komisionarke za ljudska prava Vijeća Evrope iz maja 2018. godine (van referentnog perioda) da se Bosna i Hercegovina suočava sa sve većim brojem migranata, za koje nedostaje smještaj. Dakle, samo oni koji su formalno zatražili azil imaju smještaj. Kao rezultat toga, izrazila je brigu da mnoge izbjeglice i migranti, uključujući porodice sa djecom, spavaju na ulicama i nemaju stalne obroke (pristup hrani).

Nadalje, Izvještaj posebnog predstavnika Generalnog sekretara za migracije i izbjeglice nakon obavljene posjete Bosni i Hercegovini u 2018. godini (SG/INF(2019)10) (van referentnog perioda) svjedoči da djeca bez pratnje ili djeca odvojena od roditelja mogu biti pritvorena. Također je zabilježio da, u dvije ustanove, djeca bez pratnje nisu odvojena od odraslih muškaraca, te je naglasio potrebu da se posveti pažnja sigurnosti djece u takvim ustanovama.

Komitet primjećuje da je situacija jako ozbiljna. Stoga, Komitet zahtijeva dodatne informacije o mjerama preuzetim da se pronađu alternative pritvoru za porodice koje traže azil i da se

osigura smještaj za maloljetne migrante u izuzetnim situacijama, bez obzira da li su to djeca sa pratnjom ili bez, kao i da se njihov smještaj adekvatno nadzire. Nadalje, Komitet pita da li je djeci bez pratnje pružena pomoć u smislu njihove zaštite od zlostavljanja i iskorištavanja.

Komitet pita da li djeca u takvim izuzetnim situacijama imaju pristup zdravstvenoj njezi.

Kada je u pitanju procjena dobi, Komitet podsjeća da je, u skladu sa drugim tijelima za ljudska prava, ustanovio da je upotreba testiranja iz koštane srži maloljetnika bez pratnje u cilju procjene njihovih godina neprikladna i nepouzdana (EUROCEF protiv Francuske, Žalba broj 114/2015, Odluka o meritumu od 24. Januara 2018, §113). Komitet pita da li Bosna i Hercegovina koristi ovu vrstu testiranja u cilju procjene godina, i ako da, u kojim slučajevima se to radi. Ako država provodi takva testiranja, Komitet pita koje su eventualne posljedice istog (da li djetetu samo na osnovu takvog testa može biti uskraćena zaštita?).

Dječije siromaštvo

Prevalencija dječijeg siromaštva u državi ugovornici, bilo da je definisana ili mjerena novčano ili višedimenzionalno, važan je pokazatelj učinkovitosti napora države da osigura pravo djece i omladine na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu. Obaveza države da poduzme sve potrebne mjere kako bi osigurala da djeca i omladina imaju potrebnu pomoć je snažno vezana za mjere koje su direktno usmjerene na poboljšanje i iskorjenjivanje dječijeg siromaštva i socijalne isključenosti. Stoga, Komitet će uzeti u obzir nivo dječijeg siromaštva kada bude razmatrao obaveze države obuhvaćene članom 17. Povelje.

Komitet bilježi da UNICEF studija iz 2015. godine pokazuje da je 75% djece godina između 5 i 15 lišeno jedne ili više životnih potreba, poput ishrane, obrazovnih resursa i smještaja.

Komitet također bilježi iz gore navedenih Zaključnih zapažanja UN komiteta za prava djeteta da je vrlo visoka stopa nezaposlenosti i spor napredak koji su Federacija Bosne i Hercegovine i kantonalne vlade postigle u razvoju strategija i programa usmjerenih na smanjenje siromaštva, što negativno utiče na životni standard djeteta.

Komitet traži da se u narednom izvještaju dostave informacije o stopama dječijeg siromaštva, kao i o mjerama na suzbijanju istog, uključujući mjere koje nisu monetarne, kao što je osiguranje pristupa kvalitetnim i povoljnim uslugama u području zdravstva, obrazovanja, stanovanja, itd. Također bi trebalo pružiti informacije o mjerama usmjerenim na borbu protiv diskriminacije i promocije jednakih mogućnosti za djecu iz posebno ranjivih kategorija kao što su etničke manjine, romska djeca, djeca sa invaliditetom i djeca u stanju potrebe.

Države bi također trebale razjasniti u kojoj mjeri se osigurava sudjelovanje djece u radu usmjerenom na suzbijanje dječijeg siromaštva.

Zaključak

Komitet zaključuje da situacija u Bosni i Hercegovini nije u skladu sa članom 17§1 Povelje na osnovu toga što nisu zabranjeni svi oblici tjelesnog kažnjavanja u propisima Federacije Bosne i Hercegovine i Brčko distrikta.

Član 17 - Pravo djece i mladih na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu

Stav 2 - Besplatno osnovno i srednje obrazovanje - redovno pohađanje škole

Komitet uzima u obzir informacije sadržane u izvještaju koji je podnijela Bosna i Hercegovina.

Iz izvještaja se zaključuje da se različite odredbe primjenjuju na državnom nivou i na nižim nivoima vlasti, tj. Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko.

Obavezno obrazovanje započinje u kalendarskoj godini u kojoj dijete navršava šest godina, a traje neprekidno razdoblje ne manje od devet godina, sve dok dijete ne navrši 15 godina.

U Federaciji Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, u saradnji sa nadležnim kantonalnim ministarstvima obrazovanja, razmatra mogućnost uvođenja obaveznog srednjoškolskog obrazovanja u trajanju od najmanje dvije godine, odnosno produženje obaveznog obrazovanja za dvije godine. Ova mjera je već uvedena u određenim kantonima u kojima je obrazovanje obavezno do 18. godine života.

Stope upisa, izostanci i stope napuštanja škole

Komitet je prethodno zatražio informaciju o stopi upisa u obavezno obrazovanje u svim entitetima (Zaključci 2015.).

Komitet primjećuje da je u Republici Srpskoj broj djece koja napuštaju škole smanjen u referentnom razdoblju (sa 143 djece u 2015. godini na 50 djece u 2017. godini), a da se broj djece koja napuštaju srednje škole blago povećao (od 306 učenika u 2016. godini do 312 njih u 2017. godini).

Stopa upisa u srednje škole u Republici Srpskoj i Brčko distriktu iznosi gotovo 100% uprkos tome što srednjoškolsko obrazovanje nije obavezno.

Komitet želi da u sljedećem izvještaju bude informisan o stopama upisa, izostancima i stopama ispisa iz škola, kao i o mjerama poduzetim za rješavanje ovih pitanja u oba entiteta i Distriktu.

Troškovi obrazovanja

Izvještaj navodi da nadležna tijela poduzimaju sve potrebne mjere da u toku obaveznog obrazovanja osiguraju učenicima slobodan pristup i sudjelovanje u obrazovanju, posebno u pogledu omogućavanja pristupa besplatnim udžbenicima, priručnicima i drugom materijalu.

Komitet traži da se u narednom izvještaju dostave informacije o poduzetim mjerama za ublažavanje troškova vezanih za obrazovanje, kao što su prevoz, knjige i učila u entitetima i Distriktu.

Ranjive skupine

S obzirom da Bosna i Hercegovina nije prihvatila Član 15§1, Komitet razmatra pitanja koja se odnose na inkluziju djece sa invaliditetom u redovni obrazovni sistem u skladu sa Članom 17§2.

Komitet je ranije zatražio informaciju o ukupnom broju djece sa invaliditetom uopće, i onih koji pohađaju redovne i specijalne škole u oba entiteta. U međuvremenu, Komitet zadržava svoj stav o ovom pitanju (Zaključci 2015.).

Izveštaj pokazuje da se djeca i omladina sa posebnim obrazovnim potrebama školuku u redovnim školama prema nastavnim programima koji su prilagođeni njihovim individualnim potrebama. Za svakog učenika se kreira individualni program prilagođen njegovim sposobnostima i mogućnostima. Djeca i mladi sa teškim invaliditetom mogu se djelimično ili u potpunosti obrazovati u specijalnim obrazovnim ustanovama ako je nemoguće osigurati odgovarajuće obrazovanje u redovnim školama.

Prema Izveštaju, u Federaciji Bosne i Hercegovine, u školskoj 2015/2016 godini je bilo 2397 učenika sa posebnim potrebama uključenih u redovno osnovno obrazovanje, u školskoj 2016/2017 godini ih je bilo 2086, a u 2017/2018 školskoj godini 2510 njih.

U srednjim školama u Federaciji Bosne i Hercegovine, u školskoj 2015/2016 godini je bilo 280 učenika sa posebnim potrebama, u školskoj 2016/2017 godini ih je bilo 257, i u školskoj 2017/2018 godini 255 njih.

U Republici Srpskoj je u 2016. godini bilo 1307 djece sa invaliditetom u redovnim osnovnim školama, a u 2017. godini ih je bilo 1319. U specijalnim školama za iste dvije godine je bilo 371 i 375 djece. Kada su u pitanju srednje škole, u 2016. godini u redovnim školama je bilo 387 djece sa invaliditetom, a u 2017. godini njih 381. U specijalnim školama za iste dvije godine je bilo 137 i 125 djece.

U Brčko distriktu ne postoje specijalne škole. Učenici su uključeni u redovno obrazovanje i učenici sa više nedostataka pohađaju posebna odjeljenja u okviru redovnih škola.

U cijeloj Bosni i Hercegovini u školskoj 2015/2016 godini je bilo 3803 djece sa invaliditetom u redovnim osnovnim školama, i 3484 njih u školskoj 2016/2017. godini, dok je u specijalnim školama u 2015/2016 školskoj godini bilo 1036 djece i 975 njih u školskoj 2016/2017. godini.

Na nivou srednjih škola, u školskoj 2015/2016 godini 841 djece sa invaliditetom je bilo uključeno u redovne škole, a u 2016/2017 školskoj godini 869 njih. Za iste godine je specijalne škole pohađalo 398 i 394 djece sa invaliditetom.

Komitet bilježi da je većina djece uključena u redovno obrazovanje. Broj djece u specijalnim školama se primjetno smanjuje, iako je njihov broj i dalje značajan. Komitet i dalje želi biti informisan o broju (procentu) djece sa posebnim potrebama u obrazovanju, o procentu u redovnim školama i procentu u posebnim, specijalnim školama.

Komitet primjećuje iz Zaključnih zapažanja UN komiteta za prava osoba sa invaliditetom na Inicijalni izvještaj Bosne i Hercegovine (CRPD/C/BIH/CO/1, maj 2017.) da je UN komitet izrazio zabrinutost jer ne postoji sveobuhvatno zakonodavstvo sa učinkovitom strategijom o inkluzivnom obrazovanju. Komitet pita koje su mjere poduzete u ovom smislu.

Komitet je prethodno izrazio želju da bude informisan o rezultatu poduzetih mjera na unapređenju pristupa romske djece obrazovanju, kao i o pohađanju, izostancima i ispisu iz škola istih u oba entiteta i Distriktu (Zaključci 2015.).

Usvojen je Revidirani akcioni plan Bosne i Hercegovine o obrazovnim potrebama Roma (Službeni glasnik BiH broj 5/11). Dokument naglašava četiri cilja i 48 mjera koji osiguravaju romskoj djeci jednak pristup kvalitetnom obrazovanju. Cilj Akcionog plana je da osigura da djeca iz romske populacije budu uključena u redovan obrazovni sistem, te da ohrabri romsku nacionalnu manjinu da nastave sekundarno i tercijarno obrazovanje, kao i obuke, te da održe

i promovišu romski jezik, kulturu i historiju. Uspostavljen je ekspertski tim za monitoring Revidiranog akcionog plana koji djeluje na područjima naseljenim Romima.

Ukupni broj romske djece uključene u redovno osnovno obrazovanje u školskoj 2015/2016 godini je bio 1842 učenika. U školskoj 2015/2016 godini, njih 291 je upisano u prvi razred. U školskoj 2015/2016 godini 136 romske djece je ponovilo razred, 145 njih je ispisano iz redovnog osnovnog obrazovanja, dok je 151 njih završilo osnovnu školu.

U školskoj 2015/2016 godini 64 romske djece je upisano u srednje škole. 112 njih su registrovani u srednjoškolskom obrazovanju i 38 njih je završilo srednju školu.

U Brčko distriktu sva romska djeca su dobila udžbenike i imaju pravo na prevoz ukoliko žive na udaljenosti većoj od 4 kilometra od škole. Lokalne zajednice im obezbjeđuju školarine. Učitelji pohađaju treninge u smislu usavršavanja za rad sa romskom djecom. Komitet pita da li je pomoć romskoj djeci obezbijedena i u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj.

Komitet bilježi iz ECRI izvještaja (Peti ciklus izvještavanja CRI (2017)², decembar 2016) da su, bez obzira na trud, razlike između Roma i ukupne populacije u oblasti obrazovanja još uvijek zabrinjavajuće. Od 2015. godine, procjena je da je 40% romske djece završilo osnovne škole i 10% srednje škole, u poređenju sa 92% i 57% kada je u pitanju cjelokupna populacija. Vlasti su također informisale ECRI da nije postignuto značajno povećanje broja romske djece upisane u vrtiće.

Komitet traži da se u sljedećem izvještaju dostave informacije o situaciji vezanoj za romsku djecu i mjerama koje su poduzete u cilju njihovog obrazovanja.

Kada su u pitanju djeca migranti i djeca koja traže azil, Komitet bilježi iz Zaključnih zapažanja UN komiteta za prava djeteta na Kombinovani peti i šesti izvještaj Bosne i Hercegovine (CRC/C/BIH/CO/5-6, decembar 2019) (van referentnog perioda) da je ograničen pristup obrazovanju za tražioce azila, izbjeglice i djecu migrante. Komitet pita koje mjere su poduzete kako bi se toj djeci obezbijedilo pravo na obrazovanje.

Mjere protiv zlostavljanja

Komitet pita koje mjere su poduzete u smislu kreiranja politika protiv zlostavljanja u školama, odnosno mjere na dizanju svijesti, prevencije i intervencije.

Glas djece u obrazovanju.

Osiguravajući pravo djece u oblasti obrazovanja je krucijalno za provedbu prava na obrazovanje u smislu člana 17§2. To zahtjeva od država da osiguraju učešće djece u odlučivanju kod velikog spektra mjera vezanih za obrazovanje, uključujući i posebne sredine za učenje. Komitet pita koje su mjere poduzete od strane države na uključenju djece u ova pitanja.

Zaključak

Do primitka traženih informacija, Komitet odlaže donošenje zaključka.